

Economisch-Statistische Berichten

Het wereldautopark

★

Dr. J. E. Andriessen

Conjunctuur- en structuurpolitiek
met een naschrift van Prof. Dr. H. J. Witteveen

★

Drs. F. Kupers

De Europese integratie

★

Drs. R. J. P. van Glinstra Bleeker

De voorstellen van de Finse Planraad
ten aanzien van enige
belangrijke bedrijfstakken

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2029

WOENSDAG 9 MEI 1956

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

**A discussion on
methods of monetary
analysis and norms
for monetary policy**

Verschenen:

door H. C. BOS,
econ. drs., medewerker van het
Nederlandsch Economisch Instituut

In 1954 en 1955 werd in „Economisch-Statistische Berichten“ een uitvoerige discussie gevoerd tussen Dr. M. W. Holtrop, Prof. Mr. J. G. Koopmans, Prof. Dr. J. Tinbergen en Prof. Dr. H. J. Witteveen over monetaire problemen. Deze discussie betrof aanvankelijk de toen actuele vraag of er in Nederland inflatie heerste en welke de oorzaken daarvan waren. Hieruit ontstond echter, in het bijzonder tussen Dr. Holtrop en Prof. Witteveen, een diepgaande gedachtenwisseling over methoden van monetaire analyse en normen voor monetaire politiek.

De studie van de heer Bos beoogt in de eerste plaats een samenvatting te geven van de inhoud van de discussie in „E.-S.B.“ Verder is getracht te bepalen welke wezenlijke verschillen er bestaan tussen de methoden en normen van Dr. Holtrop en Prof. Witteveen. Tevens wordt een elementaire uiteenzetting gegeven van enige begrippen en methoden van moderne economische analyse, die voor het goed begrip van de discussie noodzakelijk zijn.

Prijs: f 5,90 - Voor studenten: f 4,50

De studie is verkrijgbaar bij

DE WESTER BOEKHANDEL,

N. Binnenweg 115a, Rotterdam, tel. 32076

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam

Adviezen inzake
levensverzekeringen
en pensioencontracten

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*
Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.*

Losse nummers 75 ct.
No. 2026 f. 2,—.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor *Westzeedijk, Rotterdam-W.*

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“ f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

Het wereldautopark

Twee van de 183 tabellen, voorkomend in het onlangs verschenen „Statistical Yearbook 1955” van de Verenigde Naties ¹⁾, zijn gewijd aan de auto. De ene geeft een overzicht van de ontwikkeling der produktie, de andere illustreert de groei van het autopark — voor de wereld als geheel en voor de diverse continenten en landen afzonderlijk — gedurende een reeks van jaren.

Wat de wereldproduktie betreft: deze beliep — de voortbrenging van Rusland en China niet medegerekend — in 1954 rond 10 mln. stuks, hetgeen wil zeggen dat zij in genoemd jaar bijna tweemaal zo groot was als in 1935 en 1,5-maal zo groot als in 1948. Ten opzichte van 1953 deed zich een daling voor met 261.000 eenheden, een daling, die de resultante was van een teruglopen der Amerikaanse en Canadese voortbrenging met resp. 0,7 mln. en 131.000 stuks en een stijging der produktie in de overige landen, met name in West-Duitsland, Italië, Japan en Engeland. Onder de autoproducerende landen nemen de Verenigde Staten met ruim 2/3 der produktie van de vrije wereld de eerste plaats in, gevolgd door Engeland en West-Duitsland met resp. ruim 10 en bijna 7 pCt.

Het aantal in gebruik zijnde auto's — die in de Europese landen achter het IJzeren Gordijn en die in China niet meegeteld — bedroeg in 1954 85,2 mln. De overgrote meerderheid hiervan, nl. 66,7 mln. of 78 pCt., bestond uit personenauto's. Opmerkelijk is het grote aandeel der personenauto's in het totale autopark in de Verenigde Staten, Zweden en Zwitserland. De groei van het wereldautopark ten opzichte van vóór de oorlog is zeer aanzienlijk: het aantal personenauto's is vergeleken met 1938

met 92 pCt., het aantal vrachtauto's met 141 pCt. toegenomen. Ten opzichte van 1948 bedroegen de stijgingspercentages resp. 58 en 47.

Het genot, dat personenauto's kunnen verschaffen, is zeer ongelijk over de wereld verdeeld. Noord-Amerika en Europa tezamen hebben rond 93 pCt. van het aantal personenauto's in gebruik; Zuid-Amerika, Afrika,

Oceanië en Azië gezamenlijk slechts 7 pCt. Sterker nog spreekt deze onevenwichtige verdeling, indien men de elders in het „Yearbook” gepubliceerde bevolkingscijfers in de berekeningen betreft. Dan blijkt bijv., dat de Verenigde Staten voor een bevolking die iets groter is dan de helft van het aantal Europeanen vóór het IJzeren Gordijn, bijna vijfmaal zoveel personenauto's ter beschikking hebben en dat Oceanië, welks bevolking slechts één zestigste van die van Azië zonder China bedraagt, meer dan tweemaal zoveel personenauto's telt als laatstgenoemd continent.

De zojuist genoemde ongelijke verdeling komt ook tot uiting in het aantal inwoners per personenauto.

De cijfers in de tabel doen zien, dat, zij het misschien hier en daar met wat inschikken, de gehele Noord-Amerikaanse bevolking gelijktijdig in personenauto's zou kunnen worden vervoerd. Het Europese autopark zou, om een dergelijk vervoer der bevolking in theorie mogelijk te maken, ruim zevenmaal zo groot moeten zijn als in 1954, het Nederlandse personenautopark ongeveer tienmaal, terwijl een massaal transport der bevolking van India een uitbreiding van het aantal personenauto's aldaar tot het ongeveer vijfhonderdvoudige zou vereisen.

Aantal in gebruik zijnde auto's a)

Werelddeel/land	1954			Aandeel der landen in het wereldtotaal in pCt.		Aantal inwoners per pers.-auto
	pers.-auto's × 1.000	vrachtauto's × 1.000	pers.-auto's in pCt. van totaal	pers.-auto's	vrachtauto's	
Noord-Amerika	51.640	10.840	83	77,4	58,5	4 à 5
Ver. Staten	48.324	9.552	84	72,4	51,5	3 à 4
Canada	2.682	924	74	4,0	5,0	5 à 6
Zuid-Amerika	1.030	840	55	1,5	4,5	117
Brazilië	368	352	51	0,6	1,9	155
Europa b)	10.260	4.770	68	15,4	25,7	30
Ver. Koninkrijk	3.128	1.106	74	4,7	6,0	16
Zweden c)	536	116	82	0,8	0,6	13
Zwitserland c)	238	52	82	0,4	0,3	21
Nederland d)	219	201	52	0,3	1,1	48
Oceanië	1.840	790	70	2,8	4,3	7 à 8
Australië e)	1.347	650	67	2,0	3,5	6 à 7
Afrika	1.120	510	69	1,7	2,8	188
Unie van Z. Afrika ..	565	152	79	0,8	0,8	24
Egypte	71	21	77	0,1	0,1	319
Azië f)	800	790	50	1,2	4,3	1.086
India	168	136	55	0,3	0,7	2.244
Japan	139	271	34	0,2	1,5	633
Wereld g)	66.700	18.540	78	100,0	100,0	26

a) Excl. trams, trolley-bussen, speciale en overheidsvoertuigen, trailers en tractoren. b) Excl. de landen achter het IJzeren Gordijn. c) In het aantal vrachtauto's zijn speciale en niet-militaire overheidsvoertuigen begrepen. d) Incl. speciale voertuigen. e) Incl. overheidsvoertuigen. f) Excl. China. g) Excl. onder b en f genoemde landen.

¹⁾ 646 blz., geb. \$ 7,50. Agent voor Nederland: N.V. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.

INHOUD

Blz.	Blz.		
Het wereldautopark	419	Internationale notities:	
Conjunctuur- en structuurpolitiek, door Dr. J. E. Andriessen, met een naschrift van Prof. Dr. H. J. Witteveen	421	Dollarliberalisatie en convertibiliteit, door Drs. E. D. J. Kruijtbosch	429
De Europese integratie, door Drs. F. Kupers ...	424	Deflatie plus devaluatie?, door Dr. W. L. Valk	431
De voorstellen van de Finse Planraad ten aanzien van enige belangrijke bedrijfstakken, door Drs. R. J. P. van Glinstra Bleeker,	427	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	434
		De Belgische geld- en kapitaalmarkt in maart 1956, door Dr. L. Delmotte	434

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Dr. J. E. ANDRIESEN, Conjunctuur- en structuurpolitiek, met een naschrift van Prof. Dr. H. J. Witteveen.

Schr. geeft in artikel een antwoord op de door Prof. Witteveen naar voren gebrachte opvattingen over de belastingvrije conjunctuurreserves in het kader van de conjuncturele en structurele ontwikkeling. Hij neemt t.a.v. de vraag of zich in ons land een inflatoire beweging voordoet een gematigder standpunt in dan Prof. Witteveen. Voor een hoogconjunctuur als deze is er de keus tussen twee economisch-politieke reactievormen: of men begint in een vrij vroeg stadium de expansie binnen zekere grenzen te houden, of men gaat de onverantwoorde kosten- en prijsstijgingen tegen. Daar de structurele ontwikkeling van ons land niet gebaat is met de eerste mogelijkheid voelt schr. meer voor prijsstabilisatiepolitiek. Zijn bezwaren richten zich tegen de door Prof. Witteveen verlangde combinatie van belastingvrije conjunctuurreserves en opschorting van de investeringsaftrek. Zulks niet alleen omdat het integraal verdwijnen van de investeringsaftrek een aantasting van de basis der structuurpolitiek betekent, maar ook omdat het psychologisch niet verantwoord is de conjunctuurpolitieke slagen steeds in dezelfde hoek uit te delen. Bij analyse van de na-oorlogse conjunctuurbeweging krijgt men de indruk van een voortdurende ontwikkelingsgang die niet wordt gekenmerkt door een onevenwichtige groei van het produktie-apparaat. Er is dan ook geen reden aanwezig de door de huidige conjunctuur begunstigde investeringsdrang argwanend gade te slaan. Prof. Witteveen merkt in zijn naschrift o.a. op, dat het in elk geval aangewezen blijft, naast de investeringsaftrek de alternatieve mogelijkheid tot het vormen van belastingvrije conjunctuurreserves te openen. In de huidige situatie is het op zijn minst gewenst de door investeringsaftrek gegeven onnatuurlijke prikkel tot het versnellen der investeringsbeslissingen door een overeenkomstige prikkel tot uitsjel dezer beslissingen te neutraliseren.

Drs. F. KUPERS, De Europese integratie.

Schr. geeft allereerst een korte weergave van de voor geschiedenis van het zojuist gepubliceerde rapport over een gemeenschappelijke markt en een gemeenschappelijke Europese organisatie voor atoomenergie. Na nog met een enkel cijfer het belang van het Europa der Schumanlanden te hebben aangeduid, geeft hij een globale schets van de opzet van een gemeenschappelijke markt. Ter bereiking van het uiteindelijke doel van een Europese integratie, het herwinnen door Europa van een deel van zijn vroeger zo invloedrijke positie, is in de eerste plaats een economische expansie nodig, die, doordat niet meer produktiekrachten beschikbaar zijn, o.a. kan worden bewerkstelligd door een betere arbeidsverdeling. Behalve de vraagstukken, verbonden aan het wegnemen van belemmeringen en het gelijk maken van ieders kansen in de economische wedloop, vraagt de positieve taak van de gemeenschap, de stimulering van de expansie, de aandacht. Er dient nl. een klimaat te worden geschapen, waarin vrij verkeer van personen en kapitaal het meeste baat kan afwerpen. Daar lang niet alles er zich toe leent bij verdrag te worden afgesproken, moet de uitvoering van het beleid worden opgedragen aan een orgaan, in het rapport-Spaak „Europese Commissie” genoemd.

Drs. R. J. P. VAN GLINSTRA BLEEKER, De voorstellen van de Finse Planraad ten aanzien van enige belangrijke bedrijfstakken.

In dit artikel gaat de schrijver nader in op de voorstellen van de Finse Planraad, vervat in het plan op lange termijn. Voor de landbouw wordt gestreefd naar verhoging van de totale produktie en bevordering van de efficiency daarvan. De opslagcapaciteit van graan en krachtvoeder dient te worden uitgebreid. Voor de bosbouw wordt o.a. heraanplant aanbevolen en uitbreiding van het wegen- en spoorwegnet. Voor de industrie wordt o.a. voorgesteld bevordering van het geologisch onderzoek en van de research. De financiering dient te berusten op het particuliere initiatief, met toekenning van belastingfaciliteiten aan nieuwe industrieën. De bouw van waterkrachtcentrales dient te worden voortgezet. Een stelsel van invoerrechten naar de waarde wordt voorbereid, waarin zo nodig beschermende tarieven voor de jonge industrieën moeten worden opgenomen. Ter bestrijding van de woningnood zullen jaarlijks 15.000 woningen gebouwd moeten worden. De schrijver acht het voornaamste bezwaar van dit plan, dat het onvoldoende gekwantificeerd is. Het programma moet dan ook worden gezien als een bruikbare inventarisatie van economisch-politieke wenselijkheden.

— SOMMAIRE —

Dr. J. E. ANDRIESEN, Politique de conjoncture et politique de structure, avec un épilogue du Prof. Dr. H. J. Witteveen.

Cet article constitue une suite à la discussion sur les réserves de conjoncture exemptes d'impôt. L'auteur estime qu'à l'actuelle phase de la conjoncture un freinage des investissements est encore trop en contradiction avec les exigences de la politique de structure qu'il y a lieu de suivre en Hollande. Il est pour une politique de stabilisation de prix comme alternative de mesures pour freiner les investissements. Dans son épilogue le Prof. Witteveen argumente e.a. que dans la situation actuelle, dans laquelle menace se produire une tension entre les moyens et la tendance à investir, il est pour le moins désiré de neutraliser le stimulant donné par la déduction pour investissements à accélérer les décisions d'investir par un stimulant à remettre ces décisions.

Drs. F. KUPERS, L'intégration européenne.

Dans cet article l'auteur décrit la genèse et le dessein du marché commun. Partant de la C.E.C.A. on essaye d'arriver par le canal de la conférence de Messine à une solution progressive du problème de l'unification européenne.

Drs. R. J. P. VAN GLINSTRA BLEEKER, Les propositions du Conseil Planiste finlandais concernant quelques importantes branches d'industrie.

Pour l'agriculture le Conseil Planiste finlandais propose e.a.: un accroissement de la production et de la productivité et en outre une extension des bâtiments pour le stockage de céréales. Il y a lieu de soutenir de nombreuses façons l'industrialisation, e.a. par des facilités fiscales. Afin de supprimer la crise du logement, il est recommandé de construire 15.000 logements par an.

Conjunctuur- en structuurpolitiek

Het dilemma.

In een artikel in „E.-S.B.” van 11 april jl. heeft Prof. Witteveen zijn al eerder duidelijk gemaakte opvattingen over de belastingvrije conjunctuurreserve ¹⁾ geprojecteerd tegen de achtergrond van de voor ons land noodzakelijke structurele ontwikkeling. Ofschoon zijn denkbeelden daarmee meer reliëf hebben gekregen, zijn mijn bezwaren ²⁾ toch niet geheel overwonnen — vandaar dit wederwoord. Op de voorgrond zou ik hier willen stellen dat de belastingvrije conjunctuurreserve, vooral wanneer zij gepast wordt in het ruimere kader dat Witteveen voor ogen staat, ook naar mijn inzicht een op zichzelf logische aanvulling kan vormen van de nu al weer conventioneel geworden Keynesiaanse conjunctuurpolitiek. Maar conjunctuurpolitiek *sec* wordt alleen in de leerboeken bedreven; in de levende praktijk dient steeds met een complex van overwegingen rekening te worden gehouden, waarvan sommige wellicht strijdig zijn met de zuiver conjuncturele wenselijkheden.

De huidige hoogconjunctuur stelt ons voor een zodanig dilemma: tot op zekere hoogte komt de structurele eis van een hoog investeringsniveau in botsing met de conjunctuurpolitieke noodzakelijkheid van een gestabiliseerd bestedingspeil. Ook Witteveen ziet hier de bekende narigheid van een Scylla en Charybdis: aan de ene kant het met recht veelkoppige monster van een zowel kwantitatief als kwalitatief tekortschietende industriële outillage en aan de andere kant de inflationaire draaikolk. Ja, zelfs moet erkend worden, dat hij deze moeilijkheden reeds ontwaarde toen zijn economische gezellen zich nog maar nauwelijks hersteld hadden van de bekommernissen der doorstane „Trojaanse” oorlog ³⁾.

De hantering van deze wat versleten beeldspraak heeft dit nut, dat ze de betekenis van de aan de orde zijnde meningsverschillen duidelijk doet uitkomen. Om haar nog even voort te zetten: naar mijn mening zijn we nog niet zo dicht bij de gevarenzone gekomen, dat er geen tijd meer zou zijn voor een zekere bezinning op de verdere koersbepaling. Bij Witteveen daarentegen is de watervrees gedurende de jarenlange tocht steeds meer toegenomen; hij staart dan ook gebiologeerd naar de gevaarlijke inflatiedraaikolk, die hij heel dichtbij waant, en zijn angst voor de Scyllacycloop opzij zettende bepleit hij thans een flinke omzwaai van het roer. Want de instelling van een belastingvrije conjunctuurreserve gepaard gaande met een opschorting van de investeringsaf trek moet onder de huidige omstandigheden toch wel als een vrij radicale koerswijziging worden aangemerkt.

Is er inflatie?

Is het inflatiegevaar op dit moment dan werkelijk zo bijzonder groot? Ja, zegt Witteveen, het is ernstig, want ik zie van jaar tot jaar een aanwas van de geldstroom — of om het in de wat gedegener termen van D. H. Robertson te zeggen: de bestedingen gaan het verdiende inkomen voortdurend te boven — en dan spreek ik van een „full-dress” inflatie. Zonder hier nu te willen ingaan op de omschrijving van het begrip inflatie — daar is immers in

dit blad al eens uitvoerig over gediscussieerd — zou ik hier slechts willen constateren, dat belangrijker dan de definiëring van inflatie de kwestie is of een bepaalde economie werkelijk ernstig laboreert aan bestedingen, die boven het productieplafond uitgaan. Ook hier geldt dus het „aan de vruchten kent men de boom” en zolang het met die vruchten nog wel meevalt moet men zeker niet de bijl in de volste takken zetten.

Voor al omdat de produktie-uitbreiding tot dusver maar weinig bij de uitgavenvermeerdering is achtergebleven, is er te onzent stellig nog geen reden voor een paniekstemming. Zo steeg in 1955 de produktie met 6 pCt., waartegenover een bestedingstoename van 8 tot 9 pCt. stond; ook 1954 liet een soortgelijk beeld zien. Let wel, het gaat hier om de vermeerdering van de *totale* bestedingen — dus ook die van buitenlandse oorsprong. Wat Witteveen min of meer suggereert, nl. dat de binnenlandse bestedingen misschien wel binnen de perken van de produktiecapaciteit zijn gebleven (hij moet dit wel erkennen in verband met het nog altijd aanwezige betalingsbalansoverschot) maar dat vooral inflatoire impulsen uit het buitenland het deden, is dan ook niet juist en geldt zeker niet voor 1955. Trouwens dit laatste zou zijn standpunt beslist niet versterken, want bij overwegende inflatoire impulsen van buitenaf valt er aan afremmingswerk niet te beginnen, gezien de dan te verwachten vervanging van de binnenlandse door een buitenlandse vraag.

Een en ander doet ons oordeel over de actuele conjuncturele situatie wat gematigder uitvallen dan bij Witteveen het geval is. Zonder twijfel wordt er aan het evenwicht tussen geld- en goederenstroom getrokken, ook zijn er tekorten op de arbeidsmarkt en de op handen zijnde loonbeweging maant tot voorzichtigheid — maar dit betekent toch niet dat er geen tijd meer zou zijn voor een zorgvuldige afstemming van eventuele bestedingsverminderende maatregelen op de eisen van structuur en conjunctuur.

Conjunctuur en structuur.

Wordt vanuit deze gesteldheid het probleem structuur en conjunctuur benaderd dan komen de zaken wat anders te liggen dan in de door Witteveen gegeven voorstelling daarvan. Een hoogconjunctuur als de huidige laat in het algemeen de keuze open tussen een tweetal economisch-politieke reactievormen. Of men begint al in een vrij vroeg stadium de expansie door restrictieve maatregelen binnen zekere grenzen te houden, of wel men ontnemt aan de min of meer onvermijdelijke spanningen hun nadelige gevolgen door het tegengaan van onverantwoorde kosten- en prijsstijgingen.

Het behoeft weinig betoog, dat de eerstgenoemde wijze van handelen zijn bezwaren heeft. Bij een restrictieve politiek is het immers welhaast onontkoombaar, dat men naast de schadelijke uitwassen van de expansie ook de nog aanvaardbare groei van investeringen en consumptie-uitgaven treft, waarmee men zich dan zowel in het heden als in de toekomst een nog mogelijke en ook nog wenselijke welvaartsvermeerdering zal onttrekken. Daaraan moet dan nog worden toegevoegd, dat de structurele ontwikkeling van onze economie een zeer krachtige expansie van het produktie-apparaat vereist en juist

¹⁾ Zie: „De belastingvrije conjunctuurreserve voor het bedrijfsleven” door Prof. Dr. H. J. Witteveen in „E.-S.B.” van 22 februari 1956.

²⁾ Zie: „Nogmaals de belastingvrije conjunctuurreserve” in „E.-S.B.” van 4 april 1956.

³⁾ Zie: „Het vraagstuk van de kapitaalschaarste in Nederland”, pre-advies 1950 van Prof. Dr. H. J. Witteveen voor de Vereniging voor Staathuishoudkunde.

wanneer de realisatie van deze doelstelling binnen het bereik geraakt zou men het mes moeten zetten in de investeringen.

Ligt het dan ook niet veel meer voor de hand het tweede alternatief te kiezen, nl. de prijsstabilisatiepolitiek? Immers, deze politiek opent de mogelijkheid om met behoud van de structureel gewenste expansie de daarmee gepaard gaande spanningen binnen zekere grenzen te houden. Ze oefent een tegendruk uit op de met een hoog bestedingspeil samenhangende neiging tot prijsstijging op bepaalde deelmarkten en vormt er tegelijkertijd een waarborg voor, dat onze concurrentiepositie op de internationale markten niet wordt aangetast.

Kortom, in een economie die te kampen heeft met een structurele kapitaalschaarste dient men de uiterste omzichtigheid te betrachten bij het belemmeren van de door de conjunctuur begunstigde investeringsdrang en moet men zich voorshands bepalen tot een, wat Witteveen misschien zal noemen „kurieren am Symptom”, dat wil hier zeggen een tegendruk op de prijzen. Dit kan een zekere verstoring in de prijsstructuur ten gevolge hebben, maar dit risico behoeft niet zo hoog te worden aangeslagen.

Een andere kwestie is, dat ten aanzien van de beide hierboven geschetste wegen natuurlijk niet het „entweder-oder” geldt. Er kan een moment aanbreeken waarop de stabilisatiepolitiek onvermijdelijk een zekere steun behoeft in de vorm van meer directe maatregelen, die de excessieve bestedingen afremmen. Op welk tijdstip men dit het geval acht hangt natuurlijk samen met de wijze, waarop men de inflatoire spanningen beoordeelt en met de nadruk die men wil leggen op de structurele noodzakelijkheden. In beide opzichten valt er een waarderingsverschil te constateren tussen de door Witteveen en de door mij gekozen positie, wat uiteraard zijn gevolgen heeft voor de concrete maatregelen die men voorstaat.

Conjunctuurdemping.

Echter neemt dit niet weg, dat er op het ogenblik wel redenen zijn voor enige bestedingsbeperking, vooral nu een zo omvangrijke loonbeweging in het zicht is gekomen. Maar moet men deze beperking nu vinden in een belastingvrije conjunctuurreserve annex opschorting van de investeringsaftrek? Tegen een belastingvrije conjunctuurreserve zonder meer behoeft nog niet zoveel bezwaar te bestaan; het is immers een vrijblijvende zaak of men daarop wil storten of niet en het voordeel van een binding van overtollige liquiditeiten mag op dit moment niet te laag worden aangeslagen. Maar gegeven de investeringsaftrek mag men van de conjunctuurreserve slechts dan een voldoende effect verwachten als ze gepaard gaat met het opzij stellen van de bestaande investeringsprikkel. En mijn bezwaren richten zich juist tegen deze, ook door Witteveen verlangde combinatie van belastingvrije conjunctuurreserve en opschorting van de investeringsaftrek. Zulks niet alleen omdat het integraal verdwijnen van de investeringsaftrek — zelfs al geschiedt dit maar tijdelijk — een aantasting van de basis der structuurpolitiek betekent, maar ook omdat het psychologisch niet verantwoord is de conjunctuurpolitieke slagen steeds in dezelfde hoek uit te delen.

Immers, de versnelde inning der vennootschapsbelasting, de temporisering der vervroegde afschrijving alsmede de prijsstabilisatie betekenen evenzovele offers voor het bedrijfsleven en daar zou dan nog een vrij ingrijpende maatregel bijkomen. Ingrijpend, want men bedenke dat de investeringsaftrek steeds is voorgesteld als een per-

manente maatregel ter verlichting van de belastingdruk voor de ondernemingen. Zulks blijkt duidelijk uit de considerans van de wettelijke regeling der investeringsaftrek als ook uit de Memorie van Toelichting, die spreekt van „een stimulans van blijvende aard ter bevordering van uitbreiding en modernisering der outillage”. Tegen een integrale opschorting van de investeringsaftrek zou men van ondernemerszijde dan ook terecht kunnen opposeren. Juist ook voor de wat zwakker staande bedrijfstakingen zou de daaruit voortvloeiende lastenverzwaring ernstige hinderpalen in de weg kunnen stellen voor de vanuit het oogpunt van de produktiviteitsverbetering zo noodzakelijke vernieuwing van het productieapparaat.

Nu zal Witteveen mij onmiddellijk willen voorhouden, dat het zo anders had gekund, daarbij verwijzende naar zijn eerdere pleidooien voor beperking der overheidsuitgaven alsmede zijn kritiek op de op een verkeerd tijdstip doorgevoerde belastingverlagingen. Inderdaad, hier is zijn stem die van een roepende in de woestijn gebleven, maar zijn huidige standpunt van „als dit niet heeft mogen lukken dan maar de investeringen” blijft daarom niet minder gevaarlijk. Zonder twijfel maken bepaalde beslissingen waarop niet kan worden teruggekomen de keuze tussen de aanwendbare conjunctuurpolitieke middelen beperkter, maar er blijven, ook buiten de sfeer van verkrappende maatregelen op geld- en kapitaalmarkt, toch nog altijd andere mogelijkheden open, zoals bijv. de nu op handen zijnde inperking van het afbetalingswezen, voorts het door middel van premiestelsels bevorderen van het sparen en vervolgens het heffen van speciale belastingen op zekere bestedingsvormen. In een dergelijke reeks van maatregelen zou wellicht ook nog een *partiële* opschorting van de investeringsaftrek passen, die zich met name richt op niet-essentiële investeringen, zoals bouwwerken, kantoorinventarissen, auto's e.d.

De betekenis van een hoogconjunctuur.

Tenslotte nog de kwestie van de invloed van Witteveens proposities op de kwaliteit der investeringen. Er zij toegegeven dat hij in zijn partij nog weer een zet dieper heeft gedacht, maar daarbij heeft hij zich geheel gehouden aan de toch wel wat verouderde overinvesteringvariant. Immers, zijn voorstelling van zaken is deze, dat met de voortzetting van de hausse de kwaliteit van de investeringen geleidelijk zal verslechteren. Zijn het aanvankelijk vooral de autonome investeringen die het conjunctuurbeeld beheersen, successievelijk geraken deze op de achtergrond door de groei der geïnduceerde investeringen en tenslotte nemen deze voor een gedeelte nog weer het karakter aan van „Fehlinvesteringen”. Er ontstaat zodoende discrepanties in de opbouw van de produktiestructuur en deze kunnen mede de oorzaak zijn van een conjunctuuromslag, die de inzet vormt van een pijnlijk aanpassingsproces. In de gedachtegang past dan voorts nog een causale relatie tussen hoog- en laagconjunctuur in die zin, dat de opgaande fase de ontstaansoorzaken in zich zou hebben van de komende depressie. Dit zou dan betekenen, dat naarmate men de expansieve welvaartsvermeerdering in de hausse vrijer haar beloop laat, de komende depressie ernstiger vormen moet aannemen.

In het midden latende of bepaalde conjunctuurecycli in het verleden wellicht volgens dit patroon zijn verlopen, krijgt men bij een analyse van de na-oorlogse conjunctuur toch een andere indruk, nl. die van een voortdurend ontwikkelingsgang, die nu eens versneld dan weer ver-

traagd gaat maar die toch niet wordt gekenmerkt door een onevenwichtige groei van het produktie-apparaat. Op de oorzaken van dit conjunctuurbeeld behoeft niet te worden ingegaan om te kunnen constateren, dat een gunstige conjunctuur met volledige werkgelegenheid meer en meer het karakter heeft aangenomen van een normale, een gezonde toestand, die allermindst de kiemen van een komende depressie behoeft te voeden. Tegen deze achtergrond heeft de houding van „als op deze hoge golf maar niet een even diep dal volgt” iets krampachtigs gekregen. Een keerpunt zal er zeker nog wel weer eens komen, maar de magere jaren behoeft men daarom nog niet te beschouwen als het tijdsbestek waarin de in de vette jaren gemaakte fouten moeten worden goedge maakt. Kortom, in de vernieuwde opvatting over de conjunctuurbeweging zijn niet alleen de contouren van de depressie veranderd, waardoor een defaitisme ten aanzien van de conjunctuurpolitieke middelen ter bestrijding daarvan niet langer gerechtvaardigd is, doch past ook een andere visie op de hausse, die niet langer doortrokken moet zijn van de vrees voor een onevenwichtig groeiproces.

Dit alles toespient op de situatie van hien en nu is er geen reden aanwezig vooral de door de conjunctuur begunstigde investeringsdrang argwanend gade te slaan. Natuurlijk wordt wel eens een verkeerde investeringsweg ingeslagen, maar dat ligt doorgaans niet aan de hoogconjunctuur doch aan het feit, dat ook de beste ondernemer in zijn schattingen kan falen. Ontkend moet dan ook worden, dat de afgelopen jaren een successievelijke

Introducing

Barratts of BRITAIN

BARRATTS, een der meest hoogstaande Engelse merken voor herenschoenen.

BARRATTS, een begrip voor standing en distinctie, "just right" voor een gentleman.

BARRATT'S

exclusief bij:

BATA INTERNATIONAL

Kalverstraat 110-112 Amsterdam

(Advertentie I.M.)

achteruitgang van de kwaliteit der investeringen te zien zouden hebben gegeven. Trouwens, zelfs vanuit dit — verkeerde — gezichtspunt redenerende, zou een *globale* investeringsbeperkende ingreep, zoals Witteveen die bepleit, toch nog niet eens bij machte zijn de „Fehl-investeringen” eruit te sorteren. Zou dus de tijd rijp worden voor enige beteugeling van de expansiedrang — en de reeds gesignaleerde spanningen hebben dit rijpingsproces de laatste tijd stellig versneld — dan is er toch nog geen aanleiding voor om juist de investeringen aan te grijpen. Op hun plaats zijn dan veeleer maatregelen van beperkte allure en met een enigszins genuanceerd karakter, die de structuurpolitiek zo min mogelijk schade berokkenen.

’s-Gravenhage.

DR. J. E. ANDRIESSEN.

NASCHRIFT

Het komt mij voor, dat zich in de discussie met de heer Andriessen een zekere overeenstemming begint af te tekenen. In principe erkent Andriessen de merites van een belastingvrije conjunctuurreserve. Het bezwaar van een ongunstige uitwerking op de kwaliteit van de investeringen laat hij vallen. Hij stelt alleen nog, dat de conjunctuurreserve niet bij machte zou zijn „Fehl-investeringen” „eruit te sorteren”. Dat zou inderdaad al te mooi zijn! En dit is mijn betoog ook niet geweest.

Er blijft dan vooral over een zeker accentverschil t.a.v. de opportuniteit om in de huidige situatie op korte termijn tot een koerswijziging in de politiek met betrekking tot de investeringen te komen. Andriessen suggereert, dat ik „gebiologeerd” zou zijn door de „gevaarlijke inflatiedraaikolk”; hij toont zich over de conjuncturele situatie weinig ongerust. Loopt hij daarbij zelf echter niet het gevaar zich te gemakkelijk in slaap te laten sussen door de gladde — en daardoor schijnbaar rustige — oppervlakte van het water? Een draaikolk laat zich niet altijd zo gemakkelijk onderkennen; men moet daarom m.i. scherp toezien, hetgeen geenszins behoeft in te houden, dat men zich laat „biologeren”. Onevenwichtigheden in de produktiestructuur ziet men zelden van te voren aankomen; wanneer dit wel het geval was, zouden

zij immers niet ontstaan. Daarom moeten wij waakzaam blijven en de conjunctuurpolitiek baseren op de m.i. zeer juiste waarschuwing in het pas verschenen jaarverslag van De Nederlandsche Bank: „Mag het jaar 1955, op zichzelf beschouwd, als een jaar van ongekeerde en zeer werkelijke voorspoed gelden, dit neemt niet weg, dat gedurende dat jaar, nationaal zowel als internationaal, spanningen werden opgebouwd, welke ontlading wel degelijk tot verstoring in de toekomst zou kunnen leiden. Elke conjuncturele hausse draagt het gevaar in zich de kiemen te leggen voor een komende terugslag”¹⁾.

Voor zover ook Andriessen de wenselijkheid van een zekere bestedingsbeperking erkent, heeft hij nu echter nog een tweede argument: er zijn al verschillende maatregelen ten koste van de investeringen genomen: de vervroegde inning van de vennootschapsbelasting, de temporisering van de vervroegde afschrijvingen, en — last but not least — de prijsstabilisatie tegenover een belangrijke loonstijging. Men zou daarom de conjunctuurpolitieke slag niet nogmaals „in dezelfde hoek” moeten uitdelen. Deze stelling is op zichzelf begrijpelijk; al moet men wel bedenken, dat de stijging van de netto-investeringen in vaste activa van bedrijven die van alle andere

¹⁾ Jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1955, blz. 14.

onderdelen der nationale bestedingen *verre* heeft overtroffen ²⁾). Het gevaarlijke is echter, dat al deze maatregelen de investeringsbeperking vooral willen bereiken door een beperking van de *liquiditeit*, van de *financiële middelen*, waarover het bedrijfsleven beschikt. Wanneer men daarentegen de *neiging tot investeren* door de investeringsaftrek extra blijft stimuleren, kunnen sterke spanningen op de geld- en kapitaalmarkt worden opgewekt, hetgeen uit conjunctureel oogpunt niet ongevaarlijk is ³⁾). Het is juist in dit opzicht, dat een conjunctuurpolitiek, die haar heil vooral zoekt in prijsstabilisatie, tekortschiet. Deze politiek laat de spanningen voortbestaan en lost ze niet op.

Uit de discussie met Andriessen volgt daarom m.i. één conclusie, waarover wij het naar ik hoop eens zullen kunnen zijn. Ook indien men met Andriessen geen krachtige rem op de investeringen zou wensen en de investeringsaftrek — mede op grond van wat men het bedrijfsleven in uitzicht heeft gesteld — zou willen handhaven, *blijft het in elk geval aangewezen, om naast de investeringsaftrek de alternatieve mogelijkheid tot het vormen van belastingvrije conjunctuurreserves te openen.*

²⁾ Volgens tabel 10 op blz. 35 van het jaarverslag 1955 was de stijging van de netto-investeringen in vaste activa in 1954 en 1955 resp. 39 en 24 pCt. tegenover 9 en 7 pCt. voor het verbruik en 8 en 12 pCt. voor de overheidsbestedingen.

³⁾ Voor een conjunctuurtheoretische behandeling van deze gevaren moge ik nogmaals verwijzen naar „Crisis der Conjunctuurpolitiek”, blz. 8 e.v.

Deze mogelijkheid gaf ik in mijn artikel aan voor een ongeveer evenwichtige situatie. Ik meen, dat men de huidige situatie aldus te gunstig beoordeelt. Maar ieder zal moeten erkennen, dat het in de hierboven geschetste situatie, waarin een spanning dreigt te ontstaan tussen de *middelen* en de *neiging tot investeren op zijn minst* gewenst is om, de door de investeringsaftrek gegeven onnatuurlijke prikkel tot het versnellen van de investeringsbeslissingen door een overeenkomstige prikkel tot uitstel dezer beslissingen te *neutraliseren*. Op die wijze behoudt men de structurele stimulans tot investeren ten volle, zonder dat de „timing” op conjunctureel ongewenste wijze wordt beïnvloed ⁴⁾. Wanneer men daarbij tegelijk tot de door Andriessen gesuggereerde partiële opschorting van de investeringsaftrek zou komen, zou stellig een nuttige stap tot beheersing van de huidige hoogconjunctuur zijn gezet. Bovendien zou dan een conjunctuurpolitiek *instrument* zijn geschapen, dat zijn waarde behoudt, en bij latere wijzigingen in de conjuncturele situatie gemakkelijk te manipuleren is.

Rotterdam.

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN.

⁴⁾ Ik wees er al op, dat hierin ook geen onaanvaardbare opeenstapeling van faciliteiten te zien valt („E.-S.B.” van 11 april 1956, blz. 298, noot 3). Andriessen merkt op, dat men „van de conjunctuurreserve slechts dan een voldoende effect (mag) verwachten als ze gepaard gaat met het opzij stellen van de bestaande investeringsprikkel.” Deze uitspraak is in het kader van Andriessens betoog niet duidelijk. Andriessen meent immers juist, dat een krachtiger rem op de investeringen niet mag worden toegepast?

De Europese integratie

Het zojuist gepubliceerde rapport over een gemeenschappelijke markt en een gemeenschappelijke Europese organisatie voor atoomenergie, opgesteld door een commissie van deskundigen onder leiding van de Belgische Minister van Buitenlandse Zaken, Spaak, sluit een fase af in het streven naar Europese integratie.

In dit artikel zullen wij, na een korte weergave van de voorgeschiedenis, een globaal schets van de opzet van een gemeenschappelijke markt. Voor diegenen onder de lezers, die een uitgebreidere informatie wensen, zal in een volgend artikel meer in onderdelen op het rapport-Spaak, voor zover het betreft de gemeenschappelijke markt, worden ingegaan. Euratom blijve bij dit alles, als vallende buiten de opzet van deze artikelen, onbesproken.

Voorgeschiedenis.

Met de ondertekening op 18 april 1951 van het Verdrag tot oprichting van een Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (E.G.K.S.) werd een geheel nieuwe stap gezet op de weg naar de Europese eenwording, doordat de zes deelnemende landen daarbij afstand deden van een deel van hun nationale souvereiniteit. Behalve uit economische motieven moet men het tot stand komen van het E.G.K.S.-verdrag vooral ook verklaren uit politieke overwegingen. Het is een poging om de Frans-Duitse tegenstelling te overbruggen door de zware industrie van beide landen in een gemeenschap onder te brengen.

Gaf de wederopleving van de Duitse zware industrie de Fransen in mei 1950 aanleiding tot het voorstellen van een Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, de Duitse herbewapening, waarvan de wenselijkheid in september 1950 door de N.A.V.O.-conferentie in New-York werd erkend, gaf Frankrijk het idee in, om de legers in een gemeenschap samen te brengen. Dit werd belichaamd

in het voorstel tot oprichting van een Europese Defensie Gemeenschap. Een daartoe strekkend verdrag werd in mei 1952 in Parijs namens de zes Regeringen ondertekend.

Artikel 38 van dit verdrag stelde de noodzaak van het scheppen van een politieke gemeenschap tussen de zes landen. In september 1952 besloten de Ministers van Buitenlandse Zaken een parlementair orgaan te verzoeken een ontwerpstatuut op te stellen voor een dergelijke Europese politieke gemeenschap, waarbij rekening moest worden gehouden met zekere richtlijnen.

De Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken, Mr. Beyen, vond in deze richtlijnen zijn gedachten weergegeven, dat een voortgaande *economische* integratie een onmisbare voorwaarde vormt voor een werkelijk levende Europese gemeenschap. Het parlementaire ontwerp ¹⁾, dat binnen zes maanden werd vervaardigd, werd op 10 maart 1953 aan de Ministers overhandigd. Verschillende regeringsconferenties — deels als studieconferenties aangeduid — hielden zich vervolgens met dit onderwerp bezig. De verwerping van het E.D.G.-verdrag door het Franse parlement op 30 augustus 1954 maakte echter aan dit alles een einde.

De ervaring, welke werd opgedaan, en de rapporten, welke werden geschreven, bleven echter hun waarde behouden en bij de nieuwe fase, die begon met de resolutie van Messina van juni 1955, kon hierop worden voortgebouwd.

Tijdens deze conferentie van Messina werd op Benelux-voorstel besloten een conferentie van deskundigen bijeen te roepen, die onder leiding van een „homme politique” (deze rol viel aan Minister Spaak ten deel) het vraagstuk van de Europese eenwording moest bestuderen. De resolutie van Messina laat duidelijk uitkomen, dat deze een-

¹⁾ Projet de traité portant Statut de la Communauté Européenne, Straatsburg 1953.

wording in eerste instantie vanuit economisch gezichtspunt moet worden gezien. Slechts door een economische expansie kan Europa trachten een deel van zijn oudtijds zo belangrijke positie te herwinnen tussen het collectivistische blok enerzijds, dat een derde van de wereldbevolking omvat en zijn produktie met 10 tot 15 pCt. per jaar ziet groeien, en de Verenigde Staten anderzijds, waar op vrijwel elk gebied de helft van de wereldproduktie is geconcentreerd.

De zes delegaties van deskundigen, die sinds verleden jaar augustus in Brussel hebben gewerkt aan de samenstelling van het rapport, stonden onder leiding van resp. de Belgische Secretaris-Generaal van Economische Zaken Snoy, de Duitse Ambassadeur in Brussel Ophüls, het Franse parlementslid Gaillard, het Italiaanse parlementslid Benvenuti en de Luxemburgse Ambassadeur Schaus, terwijl tenslotte de Nederlandse delegatie geleid werd door Prof. Verrijn Stuart.

Besloten werd hun rapport te publiceren en daarmee is voor het eerst het resultaat van een lange periode van studie in regeringsverband in de openbaarheid gekomen. Ter vermijding van misverstand zij echter nog opgemerkt, dat dit rapport de Regeringen niet bindt, terwijl het evenmin op alle punten door elk der bovengenoemde experts wordt onderschreven. Het rapport is thans aan de Regeringen aangeboden en deze zullen er zich op korte termijn over gaan beraden.

Alvorens nu echter een schets van de gemeenschappelijke markt te geven, is het wellicht interessant met een enkel cijfer het belang van het Europa van de Zes aan te duiden.

De Zes in cijfers.

Het Schuman-gebied heeft bij een bevolking van rond 160 mln. een bruto nationaal produkt van een 110 mrd. dollar. Ter vergelijking diene, dat in de Verenigde Staten van Amerika, met hetzelfde bevolkingsaantal, het bruto nationaal produkt drie maal zoveel bedraagt, al valt te bedenken dat een omrekening tegen de officiële koersen, zoals hier is geschied, voor Europa niet een geheel billijk beeld geeft.

Het open karakter van het gebied komt duidelijk tot uiting als wij de invoerquote van Amerika, die ongeveer 3 pCt. bedraagt, stellen naast de 15 pCt. van het gebied van de Zes. Toch is deze gezamenlijke invoerquote veelal lager dan die van de afzonderlijke landen. Dit geldt in het bijzonder voor Nederland met zijn quote van 45 pCt. Daardoor kan het geheel een mindere gevoeligheid vertonen voor versturende invloeden van buitenaf dan bij de samenstellende delen thans nog het geval is.

Enig idee van het exportbelang van Nederland bij het te integreren gebied krijgt men als men ziet dat 37 pCt. van onze uitvoer hier naar toe gaat. Houdt men echter voor ogen dat onze uitvoer naar België reeds nagenoeg geen belemmeringen meer ondervindt en dat dit 15 pCt. van onze export betreft, dan zullen wij, naar de huidige verhoudingen gemeten, voor 22 pCt. van onze uitvoer de bestaande belemmeringen zien opgeheven. Dit is dus maar een betrekkelijk gering deel.

Schets van een gemeenschappelijke markt.

Als uiteindelijk doel van een Europese integratie wordt, zoals wij reeds zagen, gesteld dat Europa moet trachten een deel van zijn vroeger zo invloedrijke positie te herwinnen. Daartoe dient het in de eerste plaats een economische expansie te bewerkstelligen en wel een expansie,

die veel groter is dan ook het jongste verleden te zien heeft gegeven.

Dit zal niet mogelijk zijn door meer produktiekrachten in te schakelen, want deze zijn niet meer beschikbaar ²⁾. De enige mogelijkheid is dus om met het bestaande meer te produceren. Dit kan o.a. geschieden door een grotere specialisatie, door een betere arbeidsverdeling. Nationaal zijn de mogelijkheden hiertoe beperkt, maar internationaal liggen hier nog grote kansen.

Voor een dergelijke betere internationale arbeidsverdeling is het nodig, dat de internationale concurrentie zo vrij mogelijk kan werken, waardoor de produktie daar plaatsvindt, waar dit het goedkoopste kan geschieden. Daartoe moeten enerzijds zo min mogelijk belemmeringen in de weg worden gelegd aan het vrije verkeer van goederen en diensten, anderzijds moeten ook de bewegingen van de produktiefactoren kapitaal en arbeid zo vrij mogelijk kunnen plaatsvinden binnen het gebied van de gemeenschappelijke markt. Ook in de relaties met derde landen moet een protectionistisch regime worden afgewezen, al zal de mate van vrijheid hier geringer zijn dan tussen de partners van de gemeenschappelijke markt.

Het grote afzetgebied maakt het mogelijk om tot de ontwikkeling van zeer grote bedrijven te komen, die daardoor gebruik kunnen maken van goedkope produktiemethoden aan het grootbedrijf vaak eigen. Nu was zulks binnen nationale grenzen soms ook wel mogelijk, doch dan leidde het vaak tot monopolies. Op een grote gemeenschappelijke markt is voor meerdere giganten plaats, waardoor monopolies worden tegengegaan. Zoals het rapport zo pregnant formuleert: „La force d'un vaste marché, c'est de concilier la production de masse et l'absence de monopole". Dat er overigens ook dan nog enige zorgen op dit punt blijven, leren ons wel de concurrentieverhoudingen in de Verenigde Staten.

Een simpel afschaffen van de bestaande belemmeringen zou evenwel in het huidige tijdsgewricht geen voldoende oplossing kunnen bieden. De overheid bemoeit zich immers in min of meer vergaande mate met het economisch leven. Zo worden bepaalde bedrijven of bedrijfstakken gesteund door subsidies of belastingfaciliteiten, door prijsregelingen, afzetgaranties en wat dies meer zij. Daarnaast vindt het omgekeerde plaats, doordat bijv. heffingen worden opgelegd. Het ligt nu voor de hand, dat als men bijv. de douanetarieven tussen de deelnemende landen gaat afschaffen, het niet meer mogelijk mag zijn, dat een land de voorheen door een tarief beschermde industrie thans door een subsidie zou gaan protegeren. Om gelijke kansen voor ieder te scheppen moeten dergelijke regelingen dus worden afgeschaft dan wel gelijk gemaakt. Dit laatste geldt ook voor een deel van de nationale wetgeving t.a.v. het concurrentieregime.

Men kan het ook zo zien. Indien in een aan de gemeenschappelijke markt deelnemend land een verandering plaatsvindt in de arbeidsverdeling (uitbreiding of inkrimping van een bedrijfstak) dan zal dit — gegeven het feit, dat de landen in de gemeenschap in open verbinding met elkaar staan — gewoonlijk een verandering noodzakelijk maken in de arbeidsverdeling in andere deelnemende landen. Dit is altijd een pijnlijk proces. Voor zover de verandering in het eerste land geen „kunstmatig" karakter draagt, maar het gevolg is van bijv. verbeterde produktiemethoden, kan men hiertegen geen bezwaar maken;

²⁾ Een uitzondering moet worden gemaakt voor Italië. Van de Italiaanse werklozen echter kan men stellen dat hun inschakeling op nationale basis tot dusver zeer moeilijk is gebleken. Een vrij personenverkeer en de gemeenschappelijke ontwikkeling van de achtergebleven gebieden in Europa kunnen hier de oplossing brengen.

integendeel, dat is immers de gehele opzet. Is de verandering in de arbeidsverdeling in het eerste land evenwel bewerkstelligd door bijv. een overheidssubsidie, dan is sprake van een voor de gemeenschap schadelijke eenzijdige bevoordeling. Het zij terzijde opgemerkt, dat het niet altijd gemakkelijk zal zijn de scheidingslijn te trekken tussen wat als „kunstmatig” zal moeten worden afgevoerd en wat als „natuurlijk” zal kunnen worden aanvaard. Nog moeilijker wellicht zal het zijn om tot een voor alle landen aanvaardbaar concurrentieregime te komen. Over de mate, waarin de overheid in de economie dient in te grijpen, pleegt nu eenmaal zeer verschillend te worden gedacht. Maar het beginsel is duidelijk: een bepaalde sector in de economie mag niet worden voortgetrokken.

Een enigszins analoge beschouwing geldt voor een volkshuishouding als geheel. Langdurige en omvangrijke overschotten op de betalingsbalans zouden betekenen dat een land een ongerechtvaardigd concurrentievoordeel heeft t.o.v. de andere deelnemende landen. Ernstige betalingsbalanstekorten moeten evenzeer worden tegengegaan omdat deze het voor een land al spoedig onmogelijk zouden maken aan zijn verplichtingen tegenover de gemeenschap te voldoen. Anders gezegd: inflatoire en deflatoire haarden kunnen niet worden toegestaan.

Behalve het wegnemen van belemmeringen en het gelijkmaken van ieders kansen in de economische wedloop is er nog een derde groep vraagstukken, die de aandacht vraagt.

Dit betreft de positieve taak van de gemeenschap: de stimulering van de expansie. De noodzakelijke veranderingen in de arbeidsverdeling ten behoeve van de grotere welvaart moeten zich met zo min mogelijk schade voltrekken. Zo zal de gemeenschap hulp moeten bieden bij de verplaatsing van de arbeid naar andere bedrijfstakken en bij de omvorming van bedrijven. Verder zal men gezamenlijk moeten overgaan tot de ontwikkeling van die streken in de gemeenschap die tot dusver zijn achtergebleven. Aldus kan ook een klimaat worden geschapen waarin een vrij verkeer van personen en kapitaal het meeste baat kan afwerpen.

Het spreekt vanzelf, dat zulke ingrijpende veranderingen als hier worden voorgesteld niet van vandaag op morgen kunnen worden ingevoerd. Ruime overgangstermijnen moeten worden voorzien en gesteld wordt dan ook dat voor de realisatie een periode van 12 à 15 jaar nodig zal zijn. Daarbij zal men niet de af te leggen weg nu reeds nauwkeurig kunnen uitstippelen. Het is verstandig gebruik te maken van de opgedane ervaring. De uiteindelijke termijn waarin alles voltooid moet zijn dient echter wel vast te staan opdat overheid en bedrijfsleven daarmee bij hun beslissingen rekening kunnen houden. Een en ander sluit natuurlijk niet uit, dat een land indien het in moeilijkheden komt te verkeren onder zekere voorwaarden tijdelijk van zijn verplichtingen kan worden ontheven.

Hoe zal dit alles moeten worden uitgevoerd? Veel van wat hierboven is beschreven gaat in tegen het directe

belang van bepaalde aan een gemeenschappelijke markt deelnemende landen. Men zou dan ook niet ver komen als men de uitvoering telkens zou overlaten aan door de deelnemende staten unaniem te nemen beslissingen. Het land welks belangen op korte termijn gezien nadelen zouden ondervinden zou de totstandkoming kunnen verhinderen van besluiten die in het belang zijn van de gemeenschap als geheel. Dus moeten de staten tevoren bepaalde verplichtingen op zich nemen, bij verdrag. Dit kan bijv. betreffen de verplichting om binnen een bepaald tijdsverloop de onderlinge tarieven en contingenteringen af te schaffen.

Lang niet alles echter leent er zich toe om vooruit bij verdrag te worden afgesproken. Het betreft hier een uiterst ingewikkelde materie en veel kan tevoren niet worden overzien. Vaak zal het van de bijzondere omstandigheden op een bepaald moment afhangen welke beslissing moet worden genomen. Beslissingen tussen de regeringen bij unanimitéit zouden ons echter zoals gezegd niet ver brengen.

Moet de oplossing dan gevonden worden bij meerderheidsbeslissingen? Dat zou geen juiste uitweg uit de moeilijkheden geven. Daartoe moet men bedenken dat een regering gekozen is om het *nationale* belang te behartigen. Voor het eigen parlement is deze regering dan verantwoordig schuldig omtrent deze belangenbehartiging. Van een lid van een dergelijke regering kan men niet verwachten dat hij het *Europese* belang zal behartigen als dat voor het ogenblik met het directe nationale belang in strijd zou zijn. Hoe zou hij zich ook, indien hij in een Europese raad van ministers overstemd zou worden, moeten verantwoorden tegenover zijn parlement?

De oplossing is dat de uitvoering van het beleid wordt opgedragen aan diegenen die al reeds dadelijk aangevoelen worden om het *Europese* belang te behartigen. Deze zullen dan hiervoor verantwoording moeten afleggen tegenover een Europees parlement. Een dergelijk orgaan dat overeenkomt met de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal wordt door het rapport-Spaak van de neutrale benaming „Europese Commissie” voorzien. Evenzeer erop duidend dat men erop uit is geweest om gevoeligheden te sparen, is het feit dat men het woord supranationaal vergeefs in het rapport zal zoeken — maar de gehele opzet is er niet minder supranationaal om.

Naast deze Europese Commissie is er plaats voor een Raad van Ministers omdat nog een groot aantal beleidskwesties voorbehouden blijft aan de nationale regeringen, kwesties die echter wel invloed hebben op het wel en wee van de gemeenschappelijke markt. De daarvoor nodige coördinatie geschiedt in de Raad van Ministers.

Tenslotte is voorzien in een klachtenprocedure voor een Hof van Justitie.

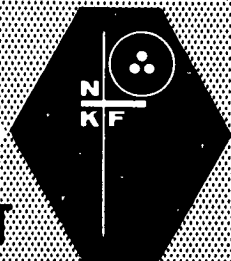
In een volgend artikel zullen wij nagaan hoe deze schets in het rapport-Spaak wordt geconcretiseerd.

's Gravenhage.

F. KUPERS.

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning,
laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren,
koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK · DELFT

De voorstellen van de Finse Planraad ten aanzien van enige belangrijke bedrijfstakken

De Finse Planraad heeft in zijn programma 69 economisch-politieke voorstellen gedaan, die betrekking hebben op enkele belangrijke bedrijfstakken ¹⁾. Kort, doch niet volledig samengevat, komen deze op het volgende neer.

De landbouw.

Voor deze bedrijfstak worden in nogal bonte volgorde 26 voorstellen gedaan. In hoofdzaak kunnen deze in een viertal groepen worden gerubriceerd, t.w. verhoging van de inheemse landbouwproductie, o.a. ter besparing van deviezen, bevordering van een efficiënte productie, maatregelen ten aanzien van landbouwkomens, prijzen en subsidies alsmede ten slotte voorstellen aangaande de gewenste opslagcapaciteit van de Staat voor bepaalde landbouwproducten.

Ter vergroting van de voorziening uit eigen productie wordt aanbevolen de productie van broodgraan te doen toenemen tot het niveau van de binnenlandse consumptie en de productie van (eiwitrijk) krachtvoer uit te breiden. Gezien de omstandigheid dat de prijs van de binnenlandse suiker ongeveer drie maal zo hoog is als van import-suiker, wordt met gerechtvaardigde aarzeling voorgesteld de voortbrenging van suikerbieten met ruim 50 pCt. uit te breiden, onder voorwaarde dat de kosten van de suikerproductie zodanig verlaagd kunnen worden, dat deze niet te zeer afwijken van het internationale prijsniveau. Zolang onvoldoende ervaring is opgedaan met de verwerking van plantaardige oliën tot margarine en de inheemse kostprijs niet dichter het internationale prijsniveau is genaderd, dient de verbouw van oliehoudende gewassen maximaal in eenzelfde deel van het totale binnenlandse verbruik te voorzien als in de jaren 1952-1953. De afzet van geteelde bessen als grondstof voor de industrie en voor export dient bevorderd te worden.

Ter verhoging van de efficiency van de productie wordt voorgesteld de invoer van kunstmest te vergemakkelijken en de kalkvoorziening van de bodem te stimuleren door middel van een aanschaffings- en financieringsregeling. Een onderzoek dient te worden ingesteld naar de merken en typen landbouwtractoren en -machines die onder de Finse omstandigheden het meest geschikt zijn. Research, onderwijs en voorlichting met betrekking tot de mechanisatie van de landbouw en het gemeenschappelijke gebruik van landbouwmachines moeten meer effectief worden gemaakt. Bijzondere aandacht is nodig voor de mogelijkheid landbouwtractoren ook bij de bosexploitatie aan te wenden. Een uitbreiding van de cultuurgrond kan van overheidswege alleen gesteund worden in zodanige gebieden, die werkelijk voor verbouw geschikt zijn en dan alleen indien te kleine boerderijen meer levensvatbaar kunnen worden gemaakt, of indien bosbouw vervangen wordt door ontginning van voor landbouw geschikte grond of indien de ontwikkeling van bepaalde gebieden zulks vereist. Een commissie moet worden ingesteld om het probleem van de landbouwkredietverlening te onderzoeken.

Voorgesteld wordt de berekeningswijze van het landbouwkomen aldus te wijzigen, dat veranderingen in de

landbouwproductie daarbij in aanmerking worden genomen; de produktiekostenverlaging, die, dank zij meer intensieve en meer efficiënte voortbrenging wordt bereikt, dient zodoende te worden aangewend ter verhoging van het reële landbouwkomen en ter verlaging van de kosten van levensonderhoud. Het verdient aanbeveling de voortbrenging van zuivelprodukten, vlees en eieren zodanig in te richten, dat overheidssubsidies voor de productie ten behoeve van export worden vermeden. Prijspolitieke subsidies dienen geleidelijk afgeschaft te worden. Subsidies ter egalisatie van uiteenlopende produktiekosten en ter bevordering van de landbouwproductie zijn noodzakelijk; men dient evenwel de mogelijkheden aan te grijpen om de beschikbare middelen effectiever aan te wenden, zodat deze meer dan tot dusver de productie, werkgelegenheid en rationalisatie in de landbouw bevorderen alsmede het streven naar verlaging van de kosten van levensonderhoud.

De prijsverhouding tussen margarine en boter dient geregeld te worden door een accijns op margarine, waardoor voorkomen wordt dat margarine de normale afzet van boter nadelig beïnvloedt, en zodoende grotere uitvoer daarvan nodig maakt. De prijsverhouding tussen vlees en eieren dient zodanig geregeld te worden, dat men, met inachtneming van de opslagmogelijkheden in het seizoen, kan rekenen op een evenwicht tussen de produktie van en de binnenlandse vraag naar deze produkten.

De opslagcapaciteit van de Staat voor graan dient te worden uitgebreid tot 250 mln. kg (ca. 8 maanden verbruik) en die voor krachtvoer tot 30 mln. kg (circa 40 pCt. van het jaarverbruik), een en ander teneinde door middel van voorraadvorming onregelmatigheden in de voorziening met deze produkten op te kunnen vangen.

De boshuishouding.

De vijf voorstellen welke gedaan worden ten aanzien van de bosexploitatie beogen alle de produktie en produktiviteit te verhogen. Maatregelen behoren te worden genomen teneinde nog niet geëxploiteerde bossen in afgelegen en andere streken in de produktieve sfeer te betrekken. De werkzaamheden ten behoeve van de heraanplant en de grondverbetering moeten worden uitgebreid, waarbij bijzondere aandacht besteed dient te worden aan de vraag hoe streken met een verminderde voortbrenging produktief kunnen worden gemaakt en hoe de voorwaarden voor een grotere kap kunnen worden verbeterd. Een commissie heeft berekend dat ten behoeve van de bosbouw 1.463 km spoorweg en 5.584 km nieuwe wegen dienen te worden aangelegd; voor het houttransport te water wordt een ontwikkelingsplan uitgewerkt. Eventueel met behulp van maatregelen van de Overheid dient enerzijds de arbeid in de boshuishouding efficiënter te worden gemaakt (o.a. door mechanisatie) en anderzijds meer evenwichtig over het jaar te worden verdeeld.

De industrie.

Ten aanzien van de industrie worden 21 voorstellen gedaan, die vrijwel alle op punten betrekking hebben, die ook in ons land, in het kader van de industrialisatie-

¹⁾ Voor de voorstellen van meer algemene aard zie het artikel „Het Finse programma voor economische politiek, op lange termijn” in „Economisch-Statistische Berichten” van 2 mei 1956.

politiek, aan de orde zijn geweest. Menige bekende klank zal men dan ook in het onderstaande tegenkomen.

In één opzicht is de Finse industrie echter bevoorrecht, doordat er nog belangrijke mogelijkheden zijn de productie uit te breiden op de basis van eigen grondstoffen. Aanbevolen wordt dat de Staat het geologisch onderzoek sterker zal bevorderen en de algemene voorwaarden voor de mijnbouw zal verbeteren. Een tienjarenprogramma dient opgesteld te worden teneinde de gehele op de bossen gebaseerde industrie verder uit te breiden. De taak van de Staat moet hierbij beperkt blijven tot het verbeteren van de transportmogelijkheden en tot het ontwikkelen van de productie in de staatsbedrijven.

Meer steun dient te worden gegeven aan de wetenschappelijke en technische research alsmede aan de werkzaamheden welke door rationalisatie en verhoging van de arbeidsproductiviteit een verlaging van de produktiekosten beogen. De industrialisatiepolitiek dient bij voortdurend gebruik te maken van de mogelijkheden tot het veelzijdiger maken van de industrie en tot verhoging van de graad van verdeling der produkten. De klemtoon dient te worden gelegd op het verbeteren van de algemene voorwaarden voor de industriële ontwikkeling (het „industriële klimaat” dus).

De financiering dient te berusten op het particuliere initiatief, de ontwikkeling op de vrije kapitaalmarkt en de mogelijkheden van zelffinanciering. Onmiddellijk dienen maatregelen te worden genomen teneinde de belastingen op produktie-ondernemingen en particuliere personen te verlagen. Ten behoeve van nieuwe industrieën dient de fiscus grotere afschrijvingen dan normaal toe te staan, alsook andere belastingfaciliteiten. Ter vaststelling van de normale fiscale afschrijvingen dient men van zodanige vermogenswaarden uit te gaan, dat de jaarlijkse afschrijvingen, ook wanneer de gedaalde waarde van het geld in aanmerking wordt genomen, overeenkomen met de normale slijtage van de vaste activa. Men dient na te gaan welke belastingmaatregelen geëigend zijn om de spreiding van aandelen onder het publiek en daarmee de financiering van ondernemingen te bevorderen. Staatsleningen en andere overheidsmaatregelen ten behoeve van de oprichting van kleine industrieën op het platteland komen in aanmerking, indien verwacht mag worden dat deze industrieën levensvatbaar en uit een werkgelegenheidsoogpunt gewenst zijn (bijv. wegens regionale werkloosheid als gevolg van mechanisatie in, de landbouw). Obligaties met vaste of variabele rentevoet welke industriële ondernemingen hebben geëmitteerd ter financiering van nieuwe, werkgelegenheidsbevorderende productie of van een nieuwe industriële onderneming en die in handen zijn van particuliere personen, dienen van vermogens- en inkomstenbelasting te worden vrijgesteld, zolang dit laatste ook voor staatsobligaties het geval is.

De wetgeving ten aanzien van vakscholing en vakonderwijs dient met grote spoed vernieuwd te worden. Voldoende aandacht ware hierbij te geven aan de mogelijkheden tot steun aan de vakopleiding door het bedrijfsleven zelf en aan het effectiever maken daarvan. Een algemene beroepsvoorlichting behoort onmiddellijk georganiseerd te worden, waarbij speciale aandacht nodig is voor het probleem van de plattelandsjeugd.

De bouw van waterkrachtinstallaties dient voortgezet te worden in het tempo dat de ontwikkeling van de productie en de volkshuishouding vereist. Een programma dient te worden opgesteld teneinde het rendement van het gebruik van 's lands energie- en krachtbronnen zo hoog mogelijk te doen worden. Met name dient de

aanwending van elektriciteit voor woningverwarming te worden beperkt door overgang op hout, gas (in de havensteden), afstandsverwarming e.d.

Alvorens het stelsel van invoerrechten naar de waarde, dat wordt voorbereid, in gebruik wordt genomen, is een grondige discussie nodig over de bescherming die de industrie behoeft en de verhouding tussen de invoerrechten op verschillende goederen. De hoogte van de invoerrechten zou aldus moeten worden vastgesteld, dat deze in overeenstemming is met de verhouding tussen inheemse en buitenlandse produktiekosten voor verschillende goederen. Voorts dient bij de vaststelling van invoerrechten, waar nodig, rekening gehouden te worden met de exportmogelijkheden voor de voornaamste Finse produkten en met de ontwikkeling van exportprijzen en valutakoersen op lange termijn.

Transportproblemen.

De transportsector vindt in slechts twee bladzijden een vrij stiefmoederlijke behandeling in het programma. (Andere sectoren zoals de handel, bepaalde afzonderlijke bedrijfstakken van de industrie en de openbare en particuliere diensten worden zelfs in het geheel niet besproken). Opgemerkt wordt dat er wel allerlei deelstudies zijn van uiteenlopende commissies, doch dat totaalprogramma voor de transportsector ontbreekt. Zulk een totaalprogramma voor de eerstkomende vijf jaar dient er alsnog te komen en vervolgens elk komende jaar opnieuw voor vijf jaar te worden opgesteld. Bij de vaststelling zou ook bepaald moeten worden voor welke onderdelen daarvan de uitvoering afhankelijk gesteld kan worden van de werkgelegenheidssituatie. Het programma behoort zo tijdig gereed te zijn, dat een uiteenzetting hierover aan de Rijksdag kan worden gegeven in samenhang met de behandeling van de begroting voor het respectievelijke jaar.

Huren en woningbouw.

Ook in Finland heeft men met woningnood te kampen. Jaarlijks zullen ongeveer 15.000 woningen gebouwd moeten worden teneinde deze nood in 1965 te kunnen doen verdwijnen. De huren zijn relatief laag. Voor de oorlog werd 20 pCt. van de consumptieve uitgaven besteed voor huren; thans varieert dit percentage van 8,5 tot 11. Ook kampt men er met het probleem van uiteenlopende huurniveaus voor woningen, gereed gekomen in verschillende jaren.

Voorgesteld wordt de huren van oude huizen in de jaren 1954-1957 elk jaar in ongeveer gelijke mate te verhogen tot in totaal met 60 pCt. Daarmede zouden deze huren in overeenstemming worden gebracht met de huren van nieuwe (Avara-standaard) huizen, nadat de omzetbelasting op bouwmaterialen is verlaagd en de gemiddelde rente op het kapitaal van 7½ pCt. tot 5½ pCt. is teruggebracht. Geen rekening van de huren dient plaats te vinden bij bedrijfsspenden, terwijl de maatregelen met betrekking tot een effectiever gebruik van de woningen afgeschaft, en de toepassing van woningbemiddeling beperkt dienen te worden. Verder moet de huurder recht verkrijgen op een huurverlaging indien de verhuurder niet uiterlijk ultimo 1957 ervoor gezorgd heeft, dat de woning zich in een staat bevindt, die aan normale eisen beantwoordt. Bij de gradering der huren dient rekening te worden gehouden met de regeling van de financiering, de ouderdom, kwaliteit, ligging en verschillende andere omstandigheden, die invloed hebben op de gebruiks-

waarde der woningen. De bepalingen omtrent gezinswoningtoeslagen dienen zodanig gewijzigd te worden, dat ook bijdragen verstrekt kunnen worden aan gezinnen die wonen in oude huizen en aan onbemiddelde gezinnen met ten minste twee kinderen.

Ter verlaging van de produktiekosten wordt verder aangeraden overdreven strenge bepalingen in brand- en bouwverordeningen te verzachten, bij gesubsidieerde bouw te streven naar seriebouw en standaardisatie; e.d. Andere voorstellen zijn ten slotte nog het vrijstellen van inkomstenbelasting van besparingen die onder bepaalde voorwaarden, op een speciale spaarrekening worden gestort ten behoeve van de aanschaffing van een eigen woning, en verhoging van de gemiddelde woningoppervlakte tot 55 m².

Slotbeschouwing.

Overziet men het Finse programma voor de economische politiek op lange termijn, dan wordt men getroffen door het grote aantal en de diversiteit van de voorstellen, die daarin worden gedaan. Ondanks de systematiek die hierbij is nagestreefd, verkrijgt men niet aanstonds een volkomen duidelijk totaal beeld.

Wie zich, zoals de Finse Planraad, ertoe zet richtlijnen voor de economische politiek op lange termijn te ontwerpen, komt voor de noodzaak te staan een inventarisatie te maken van de economische problemen op lange termijn en van de aard en de omvang van de middelen die ter oplossing subjectieve politieke ingezetend. Het zal daarbij afhangen, aan welke doelstellingen en middelen — mede gezien hun gevolgen — men ten slotte de voorkeur geeft. De omstandigheid dat het programma van de Finse Planraad slechts als resultaat van tal van compromissen tot stand is gekomen, heeft uiteraard ten gevolge gehad, dat dit een minder rechtlijnige en overzichtelijke indruk maakt, dan zonder dergelijke compromissen vermoedelijk het geval zou zijn geweest.

Het kan bij een dergelijk onderzoek vaak nuttig zijn de problemen waar het om gaat en de middelen die aanbevolen worden te kwantificeren, al is dit niet steeds nodig of zelfs een voordeel. Indien er bijv. een aperte, omvang-

rijke woningschaarste bestaat kan men aanstonds allerlei maatregelen aanbevelen of nemen om het woningbouwvolume te verhogen, zonder nu eerst minutieus na te gaan hoe groot het woningtekort is. Dit laatste toch zou dan alleen maar tot tijdverlies leiden. In dit opzicht vertoont de werkwijze van de Finse Planraad tot op zekere hoogte voordelen boven een zodanige, waarbij men op grond van al te grote voorzichtigheid bepaalde maatregelen onnodig lang uitstelt, in afwachting van nader onderzoek.

Dit neemt echter niet weg, dat kwantificering soms bepaald noodzakelijk kan zijn, bijv. wanneer het gevaar bestaat, dat de te nemen maatregelen over het gestelde doel heenschiefte. Hier en daar doet het Finse programma wel behoeft. Aan een dergelijke kwantificering gevoelen. Er is bijv. geen industrialisatieprogramma voor de eerstkomende vier of vijf jaar opgesteld, zoals dit in ons land is gedaan. Niettemin worden allerlei maatregelen voorgesteld om de industrialisatie te bevorderen, die zeer veel gelijken op de maatregelen die in ons land zijn getroffen. Gezien het feit dat de Finse beroepsbevolking voorshands echter slechts met 0,3 pCt. per jaar toeneemt tegen die in ons land met ongeveer 1 à 1½ pCt. rijst de vraag, of men in Finland niet met minder maatregelen zou kunnen volstaan.

Een ander voorbeeld vormt het voorstel de belastingen op produktie-ondernemingen en particuliere personen onmiddellijk te verlagen. In welke mate dit zou moeten gebeuren en of dit mogelijk is wordt niet aangegeven. Weliswaar wordt gezegd op de mogelijkheid meer leningen op te nemen en op het aflopen van staatsuitgaven verband houdende met de nasleep van de oorlog, doch daar staat tegenover, dat het programma tientallen maatregelen voorstelt, die alleen maar kunnen leiden tot een belangrijke verhoging van de overheidsuitgaven. Wat de resultante is van al deze tegengestelde invloeden op het overheidsbudget wordt niet nagegaan.

Alles bijeengenomen mag men het programma derhalve wel beschouwen als een bruikbare inventarisatie van economisch-politieke wenselijkheden of mogelijkheden, ten aanzien waarvan verdere studie en verdieping echter in bepaalde opzichten zeker nog nodig is.

¹s-Gravenhage.

R. J. P. VAN GLINSTRAS BLEEKER.

INTERNATIONALE NOTITIES

Dollarliberalisatie en convertibiliteit

De O.E.E.S. heeft een rapport ¹⁾ gepubliceerd over de liberalisatie door de O.E.E.S.-landen van de invoer zowel van goederen als van diensten uit het dollargebied. Een indrukwekkend aantal gegevens over dit onderwerp is op overzichtelijke wijze in dit rapport samengevat. Daar de dollarliberalisatie een belangrijk verschijnsel is in de huidige internationale economische verhoudingen, zijn hieronder enige van de meest frappante gegevens uit dit rapport samengevat.

Om wat meer reliëf aan het verschijnsel te geven wordt de dollarliberalisatie in deze notitie in het bijzonder in verband gebracht met de convertibiliteit. Aangezien dit niet het geval is in het rapport van de O.E.E.S. zelf, komt de hieronder volgende korte beschouwing voor rekening van ondergetekende.

Het convertibiliteitsbegrip houdt in het samengaan

van interne en externe convertibiliteit voor het betalingsverkeer *op lopende rekening*. Interne convertibiliteit betekent volledige bestedingsvrijheid voor de ingezetene t.o.v. alle goederen en diensten, die in deze wereld worden aangeboden; dus met andere woorden 100 pCt. liberalisatie van het goederen- en dienstenverkeer. Externe convertibiliteit betekent de mogelijkheid voor niet-ingezetenen om tegoeden zonder meer in dollars en dus ook in alle andere valuta's om te zetten. Zodoende is de niet-ingezetene volledig vrij in de besteding van zijn exportbrenghsten. De zin van interne convertibiliteit is de betere internationale arbeidsverdeling, die ervan verwacht wordt. De externe convertibiliteit is daarbij echter een noodzakelijke voorwaarde, daar zonder deze een partieel betalingsevenwicht met bepaalde gebieden of landen in stand gehouden moet worden, hetgeen een betere internationale arbeidsverdeling in de weg zou staan.

¹⁾ „Liberalisation of Europe's dollartrade”, O.E.E.C., Maart 1956.

Er zijn twee redenen om de dollarliberalisatie in het licht van de convertibiliteit te zien. Ten eerste is het zonder meer duidelijk, dat wat betreft de interne convertibiliteit de liberalisatie, als zodanig een grotere bestedingsvrijheid voor de ingezetenen betekent. Daarnaast is er echter ook een reden om de dollarliberalisatie in het licht van de externe convertibiliteit te beschouwen en wel als vermindering van de discriminatie. De dollarschaarste heeft er immers toe geleid, dat de Europese landen hun eigen betalingsverkeer hebben geregeld door wederzijdse kredietverlening in de E.B.U., waarbij vóór 1 augustus 1955 slechts 50 pCt. betaling in goud of dollars vereist was. Door de wederzijdse kredietverlening was het de Europese landen mogelijk hun invoer wederzijds aanzienlijk te liberaliseren, aangezien de valtaire risico's van deze liberalisatie beperkt waren. Uit de algemene discriminatie der bilaterale akkoorden van vóór 1950 ontstond de specifieke discriminatie tegen het dollargebied, die was gefundeerd op de externe inconvertibiliteit der Europese valuta's.

Dat een restrictieve politiek vis à vis het dollargebied reden van bestaan had, wordt nog duidelijker als men bedenkt, dat er voor een Europees land slechts één mogelijkheid was bij betalingsbalansevenwicht de goud- en dollarreserves op peil te houden door te zorgen voor een bilateraal evenwicht met het dollargebied en tevens voor een evenwicht in de E.B.U. Was er bijv. vóór 1 augustus 1955 sprake van een dollartekort, dan moest dit door een tweemaal zo groot E.B.U.-overschot worden gecompenseerd, dus netto door een overall betalingsbalansoverschot even groot als het tekort met het dollargebied. Dientengevolge bestond er alle reden om een tekort met het dollargebied te vermijden en liefst een overschot te maken. Deze reden van discriminatie tegen de dollarinvoer verdwijnt bij externe convertibiliteit en de dollarliberalisatie is op den duur alleen te handhaven bij externe convertibiliteit.

Afgezien van deze financiële reden is in een groep landen, vooral in Frankrijk, de bescherming van de produktie tegen de concurrentie van het voor de consument aantrekkelijke Amerikaanse massaproduct een belangrijke reden geworden tot handhaving van de discriminatie, waardoor deze een min of meer permanent karakter dreigt te krijgen. Tenslotte wordt de dollardiscriminatie door sommige landen, vooral door Engeland, gehanteerd als handelspolitiek wapen tegen de op tariefgebied restrictieve handelspolitiek der Verenigde Staten. Deze beide laatste aspecten worden echter in het hierna volgende buiten beschouwing gelaten, hoe belangrijk zij ook op zichzelf mogen zijn.

De liberalisatie van de goedereninvoer uit de Verenigde Staten en Canada is van 1 oktober 1954 op 1 januari 1956, dus in ruim één jaar, gestegen van 44 pCt. tot 54 pCt. In de hierna volgende tabel wordt de huidige dollarliberalisatie in de verschillende O.E.E.S.-landen weergegeven naast de intra-Europese liberalisatie, om de indruk te geven van de graad van discriminatie. De percentages zijn niet geheel vergelijkbaar, omdat de dollarpercentages gebaseerd zijn op de dollarinvoer, en de O.E.E.S.-percentages op de O.E.E.S.-invoer in 1948.

Onderstaande tabel toont, dat er ruwweg drie groepen landen zijn te onderscheiden met betrekking tot de graad van discriminatie, nl.:

de niet-discriminerende landen: Zwitserland, Griekenland, Benelux en IJsland;

de lichtelijk discriminerende landen: Portugal, Zweden, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Denemarken;

TABEL 1.

Confrontatie van dollarliberalisatie met O.E.E.S.-liberalisatie

	O.E.E.S.	dollar		O.E.E.S.	dollar
Italië	99	24	Ierland	90	15
Portugal	94	53	Oostenrijk	88	8
Zweden	93	64	Verenigd Kon.	86	56
Zwitserland	93	98	Frankrijk	80	11
Griekenland	93	99	Denemarken	78	55
Duitsland	91	68	Noorwegen	75	0
Benelux	91	87	IJsland	29	33
			Turkije	0	0
			Totaal	86	54

de zwaar discriminerende landen: Ierland, Italië, Oostenrijk, Frankrijk, Noorwegen en Turkije.

Over het algemeen wordt de graad van discriminatie ongeveer bepaald door de hoogte van de monetaire reserves. Een uitzondering vormen IJsland, Denemarken en Frankrijk. IJsland en Denemarken hebben geringe reserves. Het eerstgenoemde land voert een non-discriminatoire restrictieve invoerpolitiek, Denemarken liberaliseerde de dollarinvoer aanzienlijk, op grond van het te verwachten prijsstabiliserende effect. Frankrijk daarentegen liberaliseerde nauwelijks, ondanks vrij grote reserves, om hoofdzakelijk protectionistische redenen.

Er zijn drie oorzaken aan te wijzen, die hebben geleid tot de verdere liberalisatie van de dollarinvoer:

1e de voortdurende toename van de goud- en dollarreserves der O.E.E.S.-landen, welke de financiële risico's van een grotere bestedingsvrijheid der ingezetenen verminderde. Van 1953 tot midden 1955 stegen de goud- en dollarreserves vooral door de economische hulp en de „offshore” orders met bijna \$ 5 mrd. tot \$ 13,5 mrd.;

2e de regelmatige verhanding van de E.B.U. Op 1 juli 1954 werd het verrekeningssysteem vereenvoudigd en steeg de verplichte goud- of dollarverrekening van 40 pCt. tot 50 pCt. Op 1 augustus 1955 werd dit percentage verhoogd tot 75. De monetaire reden om te discrimineren werd hierdoor aanzienlijk verminderd;

3e de voortdurende expansie van de produktie, ten gevolge waarvan tenslotte „bottle necks” begonnen op te treden, waarbij een vrij aanbod van produkten uit de nog niet overspannen economie van de Verenigde Staten prijsstabiliserend kon werken.

In de dienstensector is over het algemeen sprake van een grote mate van liberalisatie. Alleen Oostenrijk, Italië, Noorwegen en Turkije voeren een duidelijke restrictieve politiek, welke waarschijnlijk vooral wordt ingegeven door betalingsbalansmoelijkheden en de vrees voor kapitaalvlucht. Dat de dienstensector een liberaler beeld vertoont, behoeft niet zo te verwonderen, als men bedenkt dat Europa op dit gebied in de meeste gevallen een betere concurrentiepositie bezit dan de Verenigde Staten en Canada, door het relatief lage loonpeil, dat, voor een groot deel het kostenniveau van de dienstverlening bepaalt. Men behoeft in dit verband slechts te denken aan de Amerikaanse vlugdiscriminatie.

Het gehele dienstenverkeer is verdeeld in 54 categorieën „onzichtbare” transacties. Tabel 2 geeft weer, hoeveel van deze categorieën binnen wereldwijde ingevingen liberaliseerd. Deze grenzen worden meestal gevormd door bepaalde bedragen; is de transactie groter, dan is weer een speciale vergunning vereist. Om een vergelijking met de goederenliberalisatie mogelijk te maken zijn percentages berekend, hoewel hiertegen grote bezwaren kunnen worden ingebracht, omdat de onderscheiden categorieën uiteraard van zeer verschillende aard zijn. Weging is echter praktisch onmogelijk.

TABEL 2.

De liberalisatie van het dienstenverkeer vis à vis het dollar-gebied, vergeleken met de liberalisatie van het goederenverkeer

1	2	3	4
Landen	Aantal geliberaliseerde diensten-categorieën	2 in procenten van totaal aantal categorieën	goederen-liberalisatie
B.L.E.U.	54	100	87
Denemarken	54	100	55
Duitsland	54	100	68
Zwitserland	54	100	98
Nederland	52	96	87
Ierland	51	94	15
Frankrijk	50	93	11
Verenigd Kon.	44	82	56
Oostenrijk	31	58	8
Noorwegen	30	56	0
Italië	11	20	24
IJsland	2	4	33
Turkije	0	0	0

Uit het bovenstaande kan de conclusie getrokken worden, dat in West-Europa, België, Nederland en Zwitserland praktisch intern convertibel zijn, als wordt afgezien van de ca. 10 pCt. nog bestaande restricties in het goederenverkeer. Het zou de eer van Minister Erhard te na zijn, als Duitsland deze landen niet op de voet volgde. Engeland neemt een duidelijk zwakkere positie in, hetgeen o.a. veroorzaakt wordt door de betalingsbalansmoeilijkheden van dit land. De gehele huidige convertibiliteitsproblematiek, die neerkomt op het „wanneer”, nu het „hoe” in 1955 in de O.E.E.S. is opgelost door het sluiten van de Europese monetaire overeenkomst en de verlenging van de liberalisatiecode, wordt hiermede duidelijk geïllustreerd. De Benelux-landen, Duitsland en Zwitserland staan gereed voor de laatste stap naar de convertibiliteit; Engeland is echter nog niet gereed, zodat de eerstgenoemde landen zich met passen op de plaats tevreden moeten stellen.

Van groot belang is dat in het rapport wordt vastgesteld dat de grote stijging van de invoer uit het dollar-gebied in het laatste jaar niet gezien kan worden als ge-

volg van de genomen liberalisatiemaatregelen. De stijging bestond namelijk grotendeels uit de toename van de invoer van grondstoffen, die voordien ook reeds op zeer liberale wijze werden geïmporteerd. De grote uitbreiding van de produktie is hier dus de voornaamste oorzaak. De grotere dollarinvoer maakte de stijging van de produktie mogelijk zonder dat de prijsstabiliteit tot nu toe ernstig werd verstoord. Ook de uitvoer der O.E.E.S.-landen kon hierdoor toenemen. Uit de beschikbare cijfers blijkt tevens vooralsnog niet dat de intra Europese handel aan belang heeft ingeboet door de dollarliberalisatiemaatregelen, iets wat door velen werd gevreesd. Hierbij moet echter bedacht worden dat de liberalisatie van de dollarinvoer zich in vele landen nog slechts beperkt tot grondstoffen en landbouwprodukten, terwijl men juist nadelige handelsverschuivingen vreest van de liberalisatie van industriële eindprodukten, vooral de duurzame consumptiegoederen. De onderstaande cijfers tonen aan, dat vooral de invoer uit derde landen is verminderd.

TABEL 3.

O.E.E.S.-invoer uit verschillende gebieden in procenten van totale invoer

	Ver. Staten en Canada	O.E.E.S.-landen	Rest van de wereld
1e halfj. 1958	13,6	42,2	44,2
1e halfj. 1955	14,7	43,6	41,7

De eerste schreden in de richting van volledige non-discriminatie hebben in Europa tot nu toe gunstige resultaten opgeleverd. Het prijspeil kon betrekkelijk stabiel blijven, ondanks de grote produktie-uitbreiding en de intra-Europese handel bleef zich in gunstige zin ontwikkelen. De mogelijkheid tot realisatie van de convertibiliteit is daarmede groter geworden. Het groter wordend tekort op de betalingsbalans met de Verenigde Staten vormt echter een schaduwzijde van de huidige ontwikkeling, daar immers op den duur realisatie van de convertibiliteit alleen mogelijk is met een evenwicht op de dollarbalans.

's-Gravenhage.

Drs. E. D. J. KRUIJBOSCH.

Deflatie plus devaluatie?

De economische vooruitzichten zijn nog niet geheel geruststellend. Weliswaar is er vreugde over het feit, dat Eisenhower zich voor een tweede periode beschikbaar heeft gesteld, maar de kredietrestrictie in verschillende landen werkt remmend op de conjunctuur, hetgeen er ook de bedoeling van schijnt te zijn. Tot nu toe is er nog geen symptoom van een cumulatie van ongunstige effecten, die een sterke golf omlaag kan ontkenen, maar niet kan ontkend worden, dat reeds duidelijk zichtbaar is, dat gaten in de rentabiliteit van het bedrijfsleven zijn geslagen, terwijl men wat het effect op de liquiditeit betreft — zo belangrijk voor de conjunctuur — maar moet gissen.

Het brandpunt der gebeurtenissen is nu Engeland. Gelijk bekend heeft Engeland, terwijl het een zware strijd moest strijden tegen de groei der produktiviteit in Amerika, de lonen te hoog op laten lopen, zodat het met betalingsmoeilijkheden in het internationale verkeer te kampen heeft. Men is kredieten gaan beperken en heeft de discontovoet verhoogd, doch schijnt te menen, dat deze dingen niet voldoende geholpen hebben. Intussen bedenke men, dat een aantal landen het voorbeeld

van Engeland gevolgd heeft, waardoor de *buitenlandse* werking van de Engelse discontoverhoging sterk is verzwakt; immers, daarvoor is nodig, dat in Londen veel meer interest voor kort geld wordt gegeven dan elders en dit niveauverschil werd prompt door de actie der andere landen, die ook hun zorgen hebben, verkleind. En wat het effect op de prijzen betreft, is het oordeel rijkelijk vroeg gekomen, want volgens sommigen duurt het 9 maanden, voordat bewegingen van de geldhoeveelheid op de prijzen werken. Men moet dus het oordeel tenminste tot de komende maanden opschorten.

Devaluatie wil Engeland niet. De lonen verlagen kan het niet. De achterstand in produktiviteit ten opzichte van Amerika is slechts geleidelijk in te halen en dan nog waarschijnlijk slechts ten dele. Omdat het de invoer ook niet wil contingenten, zoekt het het thans uitsluitend in monetaire maatregelen.

Hoeveel procent de Engelse prijzen omlaag moeten, om het evenwicht in de betalingsbalans te herstellen, weten wij niet. Wij kunnen wat berekeningen maken omtrent de koopkrachtpariteit en ingewijden zouden ons kunnen vertellen, hoe groot de verschillen in produktie-

kosten zijn tussen Engeland en de landen, waarheen het exporteert en waaruit het importeert (de „Schüllerse afstanden“). Nu is voor rentabiliteit en liquiditeit 1 pCt. reeds veel en ik vrees, dat het hier om groter percentages zal moeten gaan. Wil men het land niet slachten, dan zal het bij enkele procenten moeten blijven, tenzij onverhoeds de arbeiders een nobel gebaar maakten en tot loonsverlaging bereid zouden blijven.

Maar, indien het slechts om enkele procenten gaat, zou dan een devaluatie zo erg zijn? Prof. G. M. Verrijn Stuart acht een koerszweving van 5 pCt. toelaatbaar ¹⁾ en indien men deflatie en devaluatie tegelijkertijd kon toepassen, zou men misschien het vereiste aantal procenten kunnen bereiken. Zeker is dit intussen niet.

Men moet bij devaluatie niet ineens denken aan een gewelddadig ingrijpen ten bedrage van enige tientallen procenten. Door bijv. 1 of 2 pCt. per jaar te devalueren, zou men op den duur de achterstand misschien kunnen inhalen. Het ergste nadeel van devaluatie is een storing van internationale kapitaalbewegingen op lange termijn ²⁾. Wanneer men echter weet, dat een land een tijd lang 1 pCt. per jaar devalueert, kunnen beleggers hiermede rekening houden en in sommige gevallen zou men „oude“ beleggers een kleine compensatietoelag gedurende enige tijd kunnen garanderen. De verliezen worden dan klein en bij zulke dingen is altijd het voornaamste, dat men van tevoren precies weet, waar men aan toe is. Onzekerheid kan de conjunctuur niet verdragen en zowel van devaluatie als van deflatie moet men van tevoren weten, hoe ver zij gaan zullen. De berekening is niet gemakkelijk, maar ook niet veel moeilijker

¹⁾ Pre-advies Vereniging voor de Staathuishoudkunde 1955, blz. 10.

²⁾ Idem, blz. 23.

ALGEMENE KUNSTZIJDE UNIE N.V.

gevestigd te Arnhem.

UITGIFTE van

nominaal f 10.286.000,-

gewone aandelen aan toonder,

in stukken groot nom. f 1000,-,

desgewenst in onderaandelen groot nom. f 500,- en nom. f 100,-,

ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1956

en van volgende boekjaren,

TOT DE KOERS VAN 150 pCt.,

en van

nominaal f 29.400.000,-

4 pCt. in gewone aandelen

converteerbare obligatiën,

in stukken groot nom. f 1000,- aan toonder,

TOT DE KOERS VAN 101 pCt.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde uitgiften, uitsluitend voor aandeelhouders, openstellen op

VRIJDAG 25 MEI 1956,

te **Amsterdam** ten kantore van de

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.,
HEREN PIERSON & Co.,
HEREN HOPE & Co.,
AMSTERDAMSCH E BANK N.V.,
INCASSO-BANK N.V.,

te **Rotterdam** ten kantore van de

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.,
AMSTERDAMSCH E BANK N.V.,
INCASSO-BANK N.V.,

te **'s-Gravenhage** ten kantore van de

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.,
HEREN HELDRING & PIERSON,
N.V. BANKIERSKANTOOR VAN LISSA & KANN,
AMSTERDAMSCH E BANK N.V.,
INCASSO-BANK N.V.,

op de voorwaarden van het bij de inschrijvingskantoren verkrijgbare prospectus.

Amsterdam, 8 mei 1956.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
PIERSON & CO.
HOPE & CO.
AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
INCASSO-BANK N.V.

dan na de oorlog het vaststellen van de wisselkoers was. Helaas is het effect op de liquiditeit niet gemakkelijk vast te stellen, noch aan te voelen, omdat het van de speciale politiek van elke zaak en de speciale omstandigheden van de bedrijfstak afhangt. Ik hoop, dat wij in de loop der tijden tot betrouwbare liquiditeitsindices kunnen komen; zolang er echter onzekerheid is over de bankpolitiek, is de waarde van zulke indices natuurlijk betrekkelijk gering, omdat dan nerveuze en niet voorspelbare reacties dreigen op te treden.

Het combineren van devaluatie en deflatie, dat wij hier

voor het geval van een zeer bijzondere noodtoestand overwegen, heeft voordelen. Deflatie drukt de prijzen en devaluatie heeft de tendentie de prijzen te verhogen; met name, wanneer de marges bij de kredietverlening op goederen gelijk blijven, moet hier een inflationaire tendentie van uitgaan. Maar, en daarom gaat het hier nu in de eerste plaats: ten aanzien van de werking in het binnenland is er enige compensatie, terwijl naar buiten beide maatregelen de positie van het land sterker maken. De compensatie zal niet volledig zijn en ook in dit geval zullen er slachtoffers vallen onder hen, die buitenlandse grondstoffen gebruiken en in het binnenland verkopen moeten.

Of het effect van de gelijktijdige toepassing van beide maatregelen genoeg zal zijn, om het achterblijven van de Europese produktiviteit en de hoge lonen te compenseren, valt zonder berekening niet te zeggen. Men bedenke echter, dat ook bij ons de produktiviteit sterk stijgende is. Beter is het, het niet lang tot zulk een achterstand te laten komen en de lonen niet dermate te laten stijgen, dat de betalingsbalans ziek wordt. Het is met een betalingsbalans precies als met een rekening-courant bij een bank; zo lang het saldo op en neer beweegt, is er geen gevaar van bevroren van het krediet, maar blijft deze cyclische beweging achterwege, dan dreigt er gevaar. Zo lang er een geregeld op en neer bewegen van de betalingsbalansen is, is alles door onderlinge kredietverlening

te regelen, doch als dat ophoudt, dan is er, ook op dit gebied, iets bevroren.

Maar wel blijkt uit het bovenstaande, hoe wenselijk het is, dat produktiviteits- en loonstijgingen internationaal zijn en in de verschillende landen niet teveel van elkaar afwijken.

Leiden.

Dr. W. L. VALK.

1955

Enige sprekende cijfers uit ons jaarverslag

Premie-inkomen	f	187 miljoen
Kapitaal en Extra-reserves	f	69 miljoen
Beleggingen	f	664 miljoen

Schadeverzekering

Premie brandverzekering	f	41 miljoen
Premie transportverzekering	f	17 miljoen
Premie ongevallenverzekering	f	22 miljoen

Levensverzekering/Verzekerd kapitaal

Levensverzekering Mij	f	2338 miljoen
Victoria	f	485 miljoen
Totaal	f	2823 miljoen

DE NEDERLANDEN

Alle verzekeringen

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De krapte op de geldmarkt hield ook gedurende de verslagweek aan. In de zeer incidentele gevallen, waarin koopkrachtige vraag naar voren kwam, wisselde schatkistpapier met enkele maanden resterende looptijd tegen een disconto van ca. 2 pCt. per jaar van eigenaar. Callgeld, dat officieel $1\frac{1}{4}$ pCt. noteerde, werd buiten de officiële markt om wel tegen $2\frac{1}{4}$ pCt. verstrekt.

De weekstaat van De Nederlandsche Bank per 1 mei gaf enige opvallende verschuivingen te zien. De bankbiljettencirculatie bleek in één week met niet minder dan f. 221 mln. te zijn gestegen (waartoe zowel de uitbetaling der loonsverhogingen als pachtbetalingen bijdroegen); de biljettencirculatie bereikte hierdoor een nieuw record ad f. 4.106 mln. Voorts trok een daling van de deviezenvoorraad met f. 98 mln. de aandacht; voor f. 29 mln. was deze echter het gevolg van een bijzondere oorzaak, nl. betaling van rente en aflossing door het Rijk aan Canada. Deze onttrekkingen aan het bankwezen werden echter overgecompenseerd door de kwartaalsuitbetaling van het Rijk aan de gemeenten van ca. f. 230 mln. alsmede door het vervallen van ca. f. 50 mln. schatkistpapier. Relatief weinig kasmiddelen ontving de Staat uit hoofde van de storting ad f. 400 mln. op de nieuwe Staatslening. De Rijksfondsen (f. 120 mln.) effectueerden deze nl. door overboeking, terwijl door de banken voor ca. f. 150 mln. in juni en juli vervallend schatkistpapier in betaling werd gegeven. Het resultaat van deze gehele ontwikkeling was, dat het tegoed van het Rijk bij de Centrale Bank met f. 226 mln. tot het relatief lage bedrag van f. 177 mln. daalde.

De kapitaalmarkt.

Stijging „ohne Ende” bij Koninklijke en Unilever was gedurende de verslagweek wederom het thema op de Amsterdamse aandelenmarkt. Ook de „internationals” Philips en A.K.U. pikten ditmaal echter een graantje mee, terwijl tegen het einde van de week zelfs de markt over een vrij breed front mee omhoog werd gezogen. In een grote kring van het Nederlandse beleggende publiek — voor zover aandelen „minded” — verkrijgt het optimisme thans blijkbaar weer de overhand, waardoor het stemmingsbeeld van voorjaar en zomer 1955 terugkeert. De deuk in het vertrouwen, die najaar 1955 ontstond door de onzekerheid omtrent Eisenhower, is thans ook hier te lande, zo goed als uitgeklopt. Het gestegen vertrouwen weerspiegelt zich ook in de aandelenomzet, die het sinds vrij lang niet meer geregistreerde niveau van f. 3 mln. nominaal per dag weer bereikte.

Door deze ontwikkeling is de vrees meer op de achtergrond getreden, die de laatste maanden door sommigen werd gekoesterd, dat het omvangrijke nog te verwachten beroep op de Nederlandse markt voor risicodragend opitaal tot een koersdruk hierop zou leiden.

Op de obligatiemarkt vierde de industriële converteerbare obligatielening verdere triomfen. De afgelopen week werden de leningscondities gepubliceerd van dergelijke leningen van Nijma (f. 4,7 mln.), A.K.U. (f. 29,4 mln.) en Bührmann (f. 2,5 mln.).

Wat de bijzondere obligatievormen betreft doen de premieleningen het nog steeds goed; zo had de thans aangeboden premielening Amsterdam (f. 20 mln.) een zeer groot succes. Hoe klein de kans op een prijs hierbij

ook is, alleen reeds het woord f. 100.000 schijnt op vele particuliere beleggers als een tovermiddel te werken.

De daling op de obligatiemarkt kwam nog steeds niet tot stilstand. Met sommige staatsobligaties valt thans steeds een rendement van ca. 3,7 à 3,8 pCt. te maken. Er is hierbij niet zo zeer van dringend aanbod sprake, maar meer van de afwezigheid van aspirant-kopers. Het lage saldo van 's Rijks Schatkist bij de Centrale Bank heeft bij sommigen de vrees voor weer nieuwe staatsleningen opgeroepen, in welk verband reeds de roep „4 pCt.” werd aangeheven.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S.	20 april	27 april	4 mei
	(1953 = 100)	1956	1956	1956
Algemeen	224,4	227,8	236,1
Internat. concerns	294,6	303,7	320,8
Industrie	172,8	173,3	176,2
Scheepvaart	168,9	169,5	172,3
Banken	151,0	150,0	149,6
Indon. aand.	145,0	137,7	135,3
Aandelen				
Kon. Petroleum	750½	779%	824
Unilever	374½	396%	434½
Philips	327½	335*)	347
A.K.U.	321½	317	325½
Kon. N. Hoogovens	327½	336	375
Van Gelder Zn.	251½	260	262%
H.A.L.	202½	200½	202
Amsterd. Rubber	117	108	103½
H.V.A.	134	126	125
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.	77%	77½	76½
3-3½ pCt. 1947	97%	97½	96
3½ pCt. 1955 I	95%	93	93½
3 pCt. Grootboek 1946	94%	93%	93
3 pCt. Dollarlening	96	96½	95½
Diverse obligaties				
2½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI	98%	97%	97½
3½ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	94	91%	92%
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	100½	99½	99
3½ pCt. Philips 1948	98½	98	98½
3½ pCt. Westl. Hyp. Bank	93	92½	93

*) ex. div.

J. C. BREZET

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in maart 1956

De algemene toestand van de geldmarkt.

In de loop van de maand maart bleef de geldmarkt ruim. Het feit dat o.a. twee grote banken einde maart hun jaarbalans opmaken, had vooral tijdens de tweede helft van de maand een gunstig effect op de geldmarkt. Daarbij bleven de deposito's in stijgende zin georiënteerd. De liquiditeit van het bankwezen is blijkbaar verder toegenomen, zodat het beroep op herdisconto van de Nationale Bank op een laag cijfer bleef.

De einde maart vervalddag was niet bijzonder zwaar. De Paasverlofdagen verspreiden daarbij de ultimobetalen over een langere periode dan gebruikelijk. De eerste weken van april bleef de geldmarkt verder ruim.

Verloop van de kredietverlening.

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de pri- vate banken	Krediet verleend aan de economie door de private banken
(in mln. fr.)			
december 1954	9.512	9.126	39.210
juni 1955	8.286	7.329	42.553
september 1955	6.672	6.591	42.184
december 1955	6.762	6.254	45.695
januari 1956	5.243 a)	6.570	44.689
februari 1956	4.705 a)	6.314	45.887

a) Cijfer begin volgende maand meer karakteristiek voor de vervalddag.

De toestand van de banken.

Einde februari waren de bankdeposito's terug dicht bij het toppunt van 31 december 1955 genaderd. Tekenend voor de hogere liquiditeit is het feit dat de banken een groter volume wissels zelf in portefeuille bijhouden. De toename van de post „Overheidspapier” is normaal

Enkele cijfers uit de globale bankstaten

	31 dec. 1954	31 dec. 1955	31 jan. 1956	29 febr. 1956
(in mln. fr.)				
<i>Actief</i>				
Krediet aan de private economie	39.210	45.695	44.689	45.887
a. handelswissels	11.742	15.696	14.586	16.108
b. prolong. en voorsch.	1.447	1.291	1.292	1.261
c. kaskredieten	17.108	19.080	19.325	18.947
d. accepten	8.913	9.628	9.486	9.571
Krediet aan de Overheid	46.488	49.702	51.835	51.588
<i>Passief</i>				
Bankiers	6.728	7.859	8.331	8.350
Deposito's totaal	72.339	79.027	76.087	78.164
Deposito's op zicht	61.870	67.260	65.079	66.590
Deposito's op termijn	10.469	11.767	11.008	11.574
Kasbons	2.894	3.816	3.870	3.938
Totaal vreemde werkmiddelen	81.961	90.702	88.288	90.452
Totaal eigen middelen	6.705	7.048	7.180	7.190

na de afsluitingsdatum van de balans die voor meerdere banken einde december viel.

De obligatiemarkt.

De maand maart bracht een zeer lichte hausse der noteringen, vooral tijdens de eerste helft van de maand. De belangstelling der beleggers breidde zich geleidelijk uit van het 4½ pCt. type tot de 4¼ pCt. en later zelfs tot de 4 pCt. obligaties.

Ook voor de obligaties en kasbons van private ondernemingen was er belangstelling. In dit verband kan worden gewezen op de 5 pCt. lening Compagnie d'Electricité de la Dendre 1956/76, die op 1 maart werd opengesteld en reeds op 3 maart vervroegd werd gesloten, nadat de inschrijvingen het tienvoudige van het beschikbaar bedrag hadden bereikt.

Ook de overheidsfondsen, die in maart ter openbare inschrijving aangeboden, nl. de 4½ N.M.B.S.-lening 1956/71 en de 2 pCt. Lotenlening van de Tentoonstelling 1958 werden zeer snel geplaatst.

Op de emissiemarkt zal binnenkort een nieuwe R.T.T.-lening worden aangeboden van fr. 1,2 mrd. De modaliteiten van deze lening wijken slechts licht af van die van de jongste N.M.B.S.-lening.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

	Gemiddelde looptijd	aug. 1948	juni 1950	juni 1951	jan. 1956	febr. 1956	mrt. 1956
(in pCt. per einde maand)							
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,16	4,16	4,16
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,53	4,51	4,50
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,90	4,86	4,86
Kasbons parastatale instellingen	ca. 9 jaar	—	—	5,41	4,54	4,52	4,53
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	4,90	4,83	4,80

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

De Brusselse beurs was tijdens de afgelopen maand over het algemeen vrij zwak. De hoofdoorzaak hiervan schijnt te liggen bij de nog steeds voortdurende afzijdigheid van het publiek. De interventies van de professionelen werden vergemakkelijkt door de ruime geldmarkt, hetgeen de financiering van de termijnoperaties aanzienlijk vergemakkelijkte. Het was trouwens de termijnmarkt die de scherpste schommelingen onderging. Vooral opvallend waren de verkopen in Union Minière, waarvan de achtergrond evenwel moeilijk uit te maken valt. Dat deze verkopen ook andere fondsen drukten staat buiten twijfel.

Beurs van Brussel

(indices 1953 : 100)

	29.3.56	29.2.56	Beweging in pCt.
Verzekeringen	260,2	274,4	—5,2
Banken	134,2	141,8	—5,4
Portefeuille	177,9	182,8	—2,7
Grondpanden	119,9	117,7	—1,9
Spoorwegen	129,3	129,6	—0,2
Tramwegen	129,5	127,5	+1,6
Trusts	164,5	162,5	+1,2
Gas en elektriciteit	138,4	136,0	+1,8
Waterbedeling	164,9	170,5	—3,3
Metaalnijverheid	117,0	116,8	+0,2
Zink, lood, mijn	206,8	207,0	—0,1
Scheik. nijverheid	117,8	117,5	+0,3
Steenkolennijverheid	133,1	132,1	+0,8
Spiegelglas	175,—	175,8	—0,5
Glasblazerijen	206,3	208,7	—1,2
Bouwnijverheid	181,1	177,4	+2,1
Textielnijverheid	75,4	78,0	—3,3
Koloniale ondernemingen	136,3	142,4	—4,3
Koloniale spoorwegen	172,1	190,9	—9,9
Plantages	114,7	112,4	+2,0
Koloniale ondernemingen en plantages	136,5	142,5	—4,2
Voedingnijverheid	116,7	118,2	—1,3
Brouwerijen	124,8	124,3	+0,4
Suikerfabrieken	184,1	186,8	—1,5
Alle voedingsindustrieën	125,4	126,6	—1,0
Papiernijverheid	194,5	197,0	—1,3
Petroleum	228,6	223,0	+2,5
Warenhuizen	145,1	142,6	+1,8
Alle diverse nijverheden	148,1	148,5	—0,3
<i>Algemeen</i>			
Contantmarkt	135,4	136,5	—0,8
Termijnmarkt	190,9	192,9	—1,0

Bron: Kredietbank

Het gemiddelde rendement van de gewone selectie van 75 te Brussel genoteerde waarden was einde maart op 3,44 pCt. tegen 3,28 pCt. einde februari. Het was het hoogste peil sedert augustus 1954.

Kortenbergr.

Dr. L. DELMOTTE.

Equitable Gas Company

Gevestigd te Pittsburg, Pa.

Ondergetekende bericht, dat zij ter beurse van Amsterdam zal doen verhandelen, voor het eerst op

WOENSDAG 16 MEI 1956,
certificaten aan toonder van tien gewone aandelen met een nominale waarde van \$ 8.50 elk

in bovengenoemde Maatschappij.

De eerste noemer zal, rekening houdende met het eventueel ter beurse van Amsterdam bestaande agio voor dollarwaarden worden vastgesteld op basis van de slotnotering der gewone aandelen te New York d.d. 15 mei 1956, vermeerderd met het Nederlandse effectenzegel, de aanmaakkosten der certificaten en de noteringskosten.

De slotnotering te New York bedroeg op 4 mei 1956 \$ 267/8 overeenkomende met een notering Amsterdamse usance van \$ 28 1/4 of f. 1073,50 per certificaat.

Exemplaren van een Bericht betreffende de Equitable Gas Company en afdrucken van de administratievoorwaarden zijn ten kantore van ondergetekende verkrijgbaar, alwaar tevens een exemplaar van het laatste jaarverslag en een exemplaar van de statuten ter inzage liggen.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
Amsterdam, 7 mei 1956.

TIB

STICHTING CURSUSSEN & RESEARCH
te Delft

DOEL : Opleiding en onderzoek op het gebied der industriële organisatie en productie
BESTUUR: Prof. Ir. B. W. Berenschot en Prof. Ir. R. van Hasselt
zoekt wegens uitbreiding der werkzaamheden een

**FINANCIËEL-ECONOMISCH
MEDEWERKER**

die zal worden belast met de boekhouding en de budgettering. Gewenst is doctoraal-examen economie en/of gevorderde accountants-studie en ervaring in een dergelijke functie.

Sollicitatiebrieven in handschrift met beschrijving van levensloop en ervaring te richten onder nr. 06 aan het

**TWENTS INSTITUUT VOOR
BEDRIJFSPSYCHOLOGIE**
Grundellaan 18, Hengelo(O).

TIB

STICHTING CURSUSSEN & RESEARCH
te Delft

DOEL : Opleiding en onderzoek op het gebied der industriële organisatie en productie
BESTUUR: Prof. Ir. B. W. Berenschot en Prof. Ir. R. van Hasselt
zoekt voor haar

**Afd. Algemene Zaken een
ORGANISATORISCH
MEDEWERKER**

Deze functie omvat:

- het leiding geven aan de administratie ten behoeve van de afd. der Stichting
- de behandeling van alle personeelszaken.
- het beheer van documentatie, archief en bibliotheek.

Gezocht wordt iemand met bij voorkeur academische opleiding, veelzijdige algemene ontwikkeling, gedegen administratieve kennis en ervaring in een leidinggevende functie.

Sollicitatiebrieven in handschrift met beschrijving van levensloop en ervaring te zenden onder no 09 aan het

**TWENTS INSTITUUT VOOR
BEDRIJFSPSYCHOLOGIE**
Grundellaan 18, Hengelo(O).

Het Boekhoudbureau van de Zeeuwse Landbouw Maatschappij te Goes, vraagt voor in te stellen bedrijfs-economische onderzoeken in de agrarische sector

**Landbouwkundig
ingenieur**

met economische studierichting
of

Doctorandus economie
met kennis van de landbouw

Sollicitaties in te zenden aan de Directeur van genoemd bureau, Wijngaardstraat 29 te Goes. Persoonlijk bezoek alleén na oproep.

Het heeft grote voordelen, een bank in te schakelen bij het

BEHEER VAN VERMOGENS
en de bank te benoemen tot

EXECUTRICE-TESTAMENTAIRE

(regeling en afwikkeling vindt plaats in samenwerking met de boedelnotaris).

Vraagt onze gratis brochure.

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Deposito en
Rekeningcourant

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

KORES voor uw Kores-pendentie

Kores
CARBONPAPIER EN LINTEN